
2. שנות שירות בתנועות הנוער היום

(2020) – תמונת מצב

גרעין רעים, גרעין עודד, גרעין אחים, חוות הכשרה, נחשונים, תמורה ועוד רבים – שמות של מסלולי שנת שירות בתנועות הנוער. היצע גדול, משימות רבות, אפשרויות מגוונות. תנועות הנוער מאפשרות לצעירים מסיימי י"ב, בוגרי התנועות ומצטרפים חדשים, להשתלב בדרכים רבות בעשייה התנדבותית-חברתית קהילתית, עשייה המכוונת להגשמה אישית ותנועתית. איך תופסת כל תנועה את שנת השירות ביחס לתפיסת ההגשמה של התנועה? אילו מסלולים מפעילה התנועה? מה המהות של כל מסלול? מה המשימות בהן עוסקים הש"שינים? איפה נמצאות הקומונות של כל אחת מהתנועות? איך בא לידי ביטוי הקשר בין הש"שינים לתנועה? מה הייחודיות של כל שנת שירות אל מול המסלולים האחרים? מה התרומה של הש"שינים להדרכה בתנועה? ומה מספרים הש"שינים על החוויה בשנת השירות? פרק זה מבקש לענות על שאלות אלה ואחרות, ולמפות את שנות השירות בתנועות הנוער, כפי שקיימות היום.

תיאור מסלולי שנת השירות נכתב על פי התנועות, וכולל רקע כללי על תפיסת ההגשמה בתנועה ואחריו פירוט המסלולים. סדר הצגת התנועות – על פי גודלן.

שנת שירות בצופים – "פעם צופה תמיד צופה"

תפיסת ההגשמה ושנת השירות בתנועה
תנועת הצופים היא תנועה ממלכתית ובלתי מפלגתית, והיא חלק מתנועת הצופים העולמית. התנועה, שראשיתה בשנת 1919, הינה הגדולה ביותר בישראל, והיא מחנכת לערכים אנושיים ואוניברסליים ההולמים את ערכי מדינת ישראל. בין אלה מעורבות חברתית, זהות יהודית-ישראלית, דמוקרטיה, עזרה לזולת, חברות ורעות, שוויון ואהבת הטבע.

בבסיס החינוך הצופי עומדת דמות "הצופה הבוגר" המוגדר כאזרח טוב ומועיל המקיים את "מידות הצופה" ופועל ברוח "ההבטחה הצופית". מטרתה העיקרית של התנועה היא לחנך בוגרים ערכיים ואחראים הנכונים לכלל אתגרי החיים, אזרחים תורמים ונתרמים בחברה בה הם חיים ופועלים.

הצופה הבוגר מוגדר כ"אדם שאהבת הארץ והעם נטועה עמוק בליבו והוא פועל להעמקת הקשר בין המורשת היהודית לבין החיים במדינת ישראל. רגיש למצוקות חברתיות, פועל לשינוי ולתיקון החברה, לשמירה על כבוד האדם וחירותו ולשמירה על זכותם של כל פרט וקבוצה לקיום אורח חיים על פי אמונתם. פועל מתוך סובלנות וקבלת האחר, ליצירת מכנה משותף וערכות הדדית בין שונים-שווים בחברה הישראלית". (מידות הצופה, ההבטחה הצופית ודמות הבוגר, באתר תנועת הצופים).

תפיסת ההגשמה בתנועה מבוססת על העיקרון "פעם צופה, תמיד צופה". ההגשמה בתנועה נתפסת כתהליך אישי, כאשר הציפייה המרכזית של התנועה מבוגריה היא שיחיו ברוח הצופיות ויבחרו להגשים את ערכי התנועה גם בחייהם האזרחיים הבוגרים. זו ציפייה המתקיימת בכל תנועות הצופים בעולם ובבסיס תורת הצופיות העולמית. החיים כמתחנך בתנועת הצופים מכינים אותך

להשתלבות בחברה ובקהילה כאדם אכפתי ומועיל, רגיש למצוקות ומאמין בשוויון זכויות.

לאור תפיסה זו מוגדרים מסלולי ההגשמה התנועתיים, שנת שירות וגיוס לנח"ל, כמדרגה לחיים הבוגרים. אך אלו אינן דרכי ההגשמה היחידות, ועל אף שהן משמעותיות מאוד יכולים בוגרי התנועה לבחור להגשים את ערכי התנועה ולחיות את חייהם בדרכים אחרות ברוח ערכי התנועה. למשל השתלבות בחברה ובקהילה, אכפתיות ורגישות למצוקות החברה, נתינה למען הכלל ופעולה למען שוויון זכויות. (אבן, 2020 ; אתר תנועת הצופים).
בחזון התנועה מתוארת תפיסת ההגשמה:

תנועת הצופים תעודד את בוגריה לקחת חלק בפעילות תורמת לקהילה במסגרת שנת שירות-לפני הגיוס לצבא, להתגייס לשירות ביחידות ובתפקידים המביאים לידי מיצוי מרבי את כישורונותיהם ויכולתם לתרום לצה"ל ולפעול, אחרי השחרור מהצבא, באורח מאורגן, כגורם מרכזי ומשמעותי בעיצוב דמותה האזרחית של החברה בישראל. (אתר תנועת הצופים).

מסלולי שנת השירות בתנועה הם דרך ההגשמה התנועטית. בראשם "גרעין רעים", שהיה הגרעין הראשון לשנת שירות, ובמהלך השנים פיתחה והקימה התנועה מסלולים נוספים לשנת שירות, המציעים משימות חינוכיות חברתיות מגוונות.

באתר התנועה מוגדרת שנת השירות כשנת חקר אישי והתנסות, כחלק מהמסע להגשמה שאינו נגמר אף פעם, ברוח "פעם צופה – תמיד צופה". ההתנסות בשנת השירות מוגדרת כ"שנה בה זוכים הש"שנים להכיר את פניה של החברה בישראל, על מורכבותה והגוונים השונים שבה, לייצר מפגש עם חניכים מקבוצות שונות באוכלוסייה, לקיים חיי קבוצה משותפים, לנהל אורח חיים עצמאי וליצור מרחב המבוסס על אחריות אישית והתחשבות באחרים".

באתר מוצג גם ה"קוד האתי" של חבר שנת שירות בתנועה.
במסגרת הקוד האתי נכתב:

על הש"ש להפגין מחויבות למטרה החינוכית שנמצאת בליבת עשייה של שנה זו. הש"ש הוא/היא בראש ובראשונה דמות חינוכית בוגרת, אחראית וערכית, ומתפקדת כשליחת תנועת הצופים, שסביבתו נושאת אליו עיניים, על הש"ש לקיים מרחב בטוח, בו אווירה, המעשים והשיחה הם מכבדים ונטולי מסרים פוגעניים. הן בקומונות והן בפעילות החינוכית. (אתר תנועת הצופים).

מסלולי שנת השירות, הקומונות והמשימות

גרעין רעים

מטרת הגרעין היא יצירת שוויון הזדמנויות בחינוך, באמצעות הכלי הצופי, באזורי פריפריה גאוגרפית וחברתית בישראל ואוכלוסיות עולים. הפעילות החינוכית שמה דגש על פיתוח מנהיגות מקומית, חינוך ללקיחת אחריות חברתית וקידום נושאים חברתיים. עיקר פעילות הקומונות היא בהקמת שבטים חדשים או פיתוח והפעלה של שבטים קהילתיים קיימים. בנוסף, פועלים הש"שינים במסגרות חינוכיות פורמליות (בתי ספר) ובלתי-פורמליות (מועדונים, מתנ"סים ועוד) בקהילה בה הם חיים. הש"שינים משתלבים בפעילויות נוספות בקהילה, בהתאם לצרכים הייחודיים של כל מקום. בתחילת שנה מתבצע מיפוי צרכים של הקהילה, בשיתוף גורמים מקומיים. המשימות משתנות לאור הגדרת הצרכים.

עקרונות הגרעין:

1. פעילות צופית תואמת קהילה – זיהוי צרכי הקהילה והתאמת הפעילות.

2. מנהיגות נוער מקומית – השבט יהווה פלטפורמה לקידום שוויון הזדמנויות בחינוך, מתן כלים וערכים לנוער, יצירת תחושת מסוגלות ויכולת לקחת אחריות על הקהילה והשבט לפעול בעצמאות.
3. המשכיות – המשכיות בין קומונה לקומונה, כדי לשמור על יציבות הפעילות הצופית בקהילה.
4. פעילות חינוכית הוליסטית – הש"שינים יספקו מענה חינוכי שלם לילדים ולנוער בקהילה, באמצעות מעורבות במסגרות השונות ויצירת קשרים משמעותיים.
5. קבוצת חיים משימתית – הפעילות נעשית במסגרת קבוצתית, לכל אחד יש תפקיד ותחומי אחריות אך לקומונה אחריות משותפת על המשימות.

נכון לשנת 2020, בגרעיני רעים כ-260 ש"שינים כ-44 קומונות הפרוסות בכל הארץ. בכל קומונה ארבעה עד שמונה חברים, בנים ובנות יחד. לכל אחת מהקומונות מוגדר "תיק משימה". בתיק המשימה מפורטים חזון שנת השירות, מטרות הגרעין והקומונה, המסגרות החינוכיות ופירוט המשימות של כל אחד מחברי הגרעין.

במסגרת גרעין רעים פועלות "קומונות משתלבות". אלה הן קומונות בהן משתלבים ש"שינים עם צרכים מיוחדים, הפועלים כחלק בלתי נפרד מהקומונה ולוקחים חלק במשימות החינוכיות.

גרעין פנימיות

פעילות חינוכית בפנימיות ובכפרי נוער. מטרת הגרעין היא להתאים את הכלי הצופי למסגרת הפנימייה, ובכך לאפשר לילדים ולילדות בפנימייה לחוות חוויה צופית, לחזק את תחושת השייכות לקבוצה, לתנועת הנוער ולחברה הישראלית. על הש"ש בפנימייה להוות מודל נורמטיבי חיובי, ליצור קשרים אישיים עם חניכי הפנימייה, כחלק מהפעילות החינוכית, הצופית והערכית.

ברוב המקומות, כל ש"ש מוצמד לקבוצה או למספר חניכים. מתפקידם להיות עם הילדים מהבוקר ועד הלילה, להשכים אותם, ללוות לבית הספר, להיות אחרי בי"ס, לשמור עליהם כשהם חולים ועוד. במקביל, הם מפעילים פעילות חינוכית צופית, כחלק מפעילות הפנימיה.

על הביקוש למסלול זה סיפרה מאיה דביר, מנהלת מחלקת הגשמה בתנועת הצופים: "זה מסלול מאוד נחשב, הרבה רוצים להגיע אליו, כי הם לא רוצים לעשות את אותו דבר שהם כבר עשו". (מאיה דביר, 2020).

נכון לשנת 2020, במסלול זה כ-65 ש"שינים הפועלים כ-9 קומונות. הקומונות פועלות בכפרי נוער (פועלים תחת המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער במשרד החינוך) ובפנימיות שבאחריות רשות חסות הנוער (אחת מיחידות מינהל הסיוע לבתי משפט ותקון במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים). הקומונות פועלות בפנימיות ובכפרי הנוער הבאים: נחלת יהודה, יוענה ז'בוטינסקי, הדסה נעורים, מבואות ים, גן ונוף, גילעם, צופיה, בית הנער ונווה חורש.

גרעין צופי ים

פועלים לקידום פעילות חינוכית ערכית דרך פעילות ימית, בשבטים של צופי ים. הש"שינים עוסקים בפעילות תנועתית במסגרת השבטים, ובפעילות חינוכית במסגרות התנדבות נוספות בשעות הבוקר, כמו בתי ספר. הש"שינים פועלים פעמיים בשבוע במסגרת פרויקט "עוגן לחיים" – עבודה עם בני נוער בסיכון או בני נוער עם צרכים מיוחדים.

במסלול יש כיום שבע קומונות הנמצאות בבת ים, יפו, תל אביב, הרצליה, נתניה, חיפה ובמושבה כנרת. במסלול זה כ-28 ש"שינים.

גרעין במדבר

גרעין שמטרתו להוות מודל לקיום משותף של יהודים וערבים. המסלול הינו שיתוף פעולה עם ארגון הנוער "אג'ק, מכון הנגב" הפועל בנגב, בערים מעורבות ובמרחב הבדואי. הש"שינים מבצעים פעילויות התנדבות במסגרות חינוכיות שונות, יחד עם מתנדבים ערבים.

אחת לשבוע מתכנס הגרעין ליום לימוד משותף, בדגש על היכרות שתי התרבויות, חינוך פוליטי ואזרחי. מאפיין זה ייחודי למסלול זה.

במסלול זה חמש קומונות, הנמצאות בבאר שבע, ביפו, בלוד וברמלה. במסלול כ-38 ש"שינים.

גרעין מסלולי נח"ל

מסלול המבוסס על מסלול ההגשמה הוותיק בתנועה, הגשמה במסגרת גרעיני נח"ל לצבא. במסלול זה בוחרים חברי י"ב לצאת יחד לשנת שירות, מתוך החלטה להמשיך יחד כקבוצה למסלול הצבאי, ולהמשיך יחד את העשייה החינוכית. בדומה למטרות גרעין רעים, פועלים גרעיני הנח"ל לקידום שוויון הזדמנויות בחינוך וקידום הפריפריה הגאוגרפית והחברתית בישראל. פרק ההכשרה של הגרעין, שהוא החלק הראשון של המסלול, הוא פרק שנת השירות. במסגרת זאת מתקיימים שני מסלולי הגשמה:

נח"ל חלוץ – מטרת הקומונה היא הקמת שבט צופים חדש, פעילות במסגרות חינוכית ופיתוח מנהיגות נוער מקומית.

נח"ל תמורה – העשייה מתמקדת בחיזוק והעצמה של הקהילות המקומיות. בכל שנה נקבעת פעילות הגרעין מחדש, בהתאם למיפוי צרכים עם הקהילה. לגרעין יש תיק משימה ובו משימות לכל אחד מהחברים.

נכון לשנת הפעילות 2020 פעלו שלוש קומונות בירושלים, בשכונות קריית מנחם וקטמון, בהן כ-18 ש"שינים.

גרעין יחד

מסלול זה הינו מסלול חדש ביחס למסלולים האחרים, בן ארבע שנים. המסלול כולל עבודה עם ילדים בעלי צרכים מיוחדים, במסגרת פעילות בעמותת אק"ם ובעמותת כיוונים. הש"שינים פועלים בעיר בה הם גרים ובמקומות נוספים באזור שבהם העמותה פועלת. המשימות מתחלקות למשימות חינוכיות, כמו עבודה בבתי ספר ויצירת פעילות, ליווי אישי, עבודה במרכזי תעסוקה ובמרכזי דיור. כחלק מהתפיסה של התנועה לשילוב חניכים עם צרכים מיוחדים יש חיבורים בין הפעילות של העמותות לשבטים של הצופים. במסלול זה שתי קומונות, בת ים וחיפה, ובהן 14 ש"שינים.

גרעין מרל"צ – המרכז לצופיות

המרכז הארצי לצופיות הינו מרכז הדרכה הפועל לפיתוח, שילוב וקידום פעילות צופית בהנהגות ובשבטים. הש"שינים עובדים בבקרים במסגרות חינוכיות שונות במקום בו הם גרים, ובשעות אחה"צ עובדים בשבטים ובהנהגות שונות, על פי הזמנה. במהלך שנת השירות עובדים הש"שינים הכשרות מקצועיות, המהוות חלק מתהליך ההתמקצעות שלהם. השאיפה בעתיד היא לצמצם את הפעילות של הש"שינים בבתי הספר, ולפתוח את האפשרות לגורמים וארגונים חיצוניים לעבור הדרכות בנושאי צופיות, אותן יעבירו הש"שינים.

נכון לשנת 2020 פעלו שתי קומונות, אחת ברמת גן ואחת בחוות הצופים (רמת יוחנן).

גרעין עתיד

גרעין שמטרתו חיזוק הקשר עם יהדות התפוצות וחיזוק הערך של זהות יהודית בתנועת הצופים. הגרעין מבוסס על חיים משותפים של ש"שינים עם צעירים יהודים, בני גילם, מצפון אמריקה ומבריטניה. הגרעין הוא חלק משותפות של תנועת הנוער הצופים (ישראל), יהודה הצעיר (ארה"ב) ו-FZY (פדרציית נוער ציוני, בריטניה).

הדגש בשנה זו הוא ביצירת חיבור וקשר אישי עם המשתתפים מחו"ל, על מנת לייצר זיקה ושייכות למדינת ישראל. במסגרת זאת משלבים אירוחים בבתים, חגיגת חגים משותפים ועוד.

הקומונה גרה בתל אביב, ופועלת בפריפריה חברתית ועם נוער וילדים בסיכון ועם צרכים מיוחדים באזור דרום תל אביב ויפו. חברי הגרעין חיים יחד בבניין התוכנית ובדירות סמוכות, יחד עם כ-70 משתתפים מחו"ל. התוכנית כוללת למידה, הרצאות וסדנאות, סיורים וטיולים משותפים וכן פעילות התנדבותית חינוכית. ההתנדבות מתבצעת בבתי ספר ובמועדוני נוער. ההתנדבות הינה במקום קבע לאורך כל השנה, וחברי הגרעין הם חלק מהצוות הקבוע של המקום. בכל מסגרת חינוכית מתנדבים שניים עד ארבעה חברי גרעין. הש"שינים יוזמים ומארגנים גם פעילויות בקהילה, בשכונות בהן הם פועלים.

בנוסף, מפתחים חברי הגרעין פעילויות בנושאי זהות יהודית וישראלית ומפיצים אותן בתנועה. במסגרת זאת עוברים הש"שינים בשבטים השונים ומעבירים פעילויות בנושאי זהות, יחד עם שותפים מחו"ל. הש"שינים מייצגים את התנועה גם במשלחות לחו"ל, בהדרכה במחנות קיץ בחו"ל ובהדרכת תוכניות בארץ של נוער יהודי מהתפוצות.

במסלול זה יש קומונה אחת, ובה 10-15 ש"שינים.

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה
חשיפת חניכי התנועה ובוגריה לרעיון ההגשמה מתבצעת במסגרת תוכנית ההדרכה הרב-שנתית התנועתית "המסע בצופים" בהקשר של החברה הישראלית, פיתוח ועידוד מעורבות חברתית. תהליך זה מגיע לשיאו במהלך שנת י"א, במסגרת ההדרכה ובייחוד בסמינר שביעיות, העוסק בחברה הישראלית. הסמינר מאפשר למדריכים התבוננות החוצה על החברה, מפגש עם אנשים מאוכלוסיות שונות

וסיורים במקומות המייצגים סוגיות בחברה הישראלית. בסמינר מתקיים שיח על הגשמה ושנת שירות ועל האפשרות לצאת לשנת שירות בתנועה. לאחר מכן, החשיפה לנושא ההגשמה ולמסלולי שנת השירות מתבצעת בעיקר בכיתה י"ב.

עיקר העשייה של גרעיני שנת השירות מכוונת לפריפריה, חברתית וגאוגרפית, ולכן נוצר מצב בו חניכי התנועה לא מכירים או חשופים לש"שינים במהלך השנים. זאת בשונה מתנועות אחרות, אשר בחלקן הקומונרים הם המפעילים את הסניפים ברחבי הארץ, ועל כן השפעתם על המתחנכים בתנועה גדולה ומשמעותית. מציאות זו מובילה למצב בו לא מתקיימת "מסורת" של יציאה לשנת שירות, והיא לא נתפסת כאטרקטיבית במיוחד, או כמסלול המשך "טבעי" בתנועה. סיפורה חברת התנועה:

יש משהו בצופים ששיא התהליך הוא בי"ב. השכב"ג זה עיקר העשייה. אין בצופים מסורת של הגשמה. אנחנו רואים עלייה ביציאה לש"ש דווקא בחבר'ה שהם בוגרי הפריפריה, כי שם הם ראו את הש"ש והוא היה להם מודל לחיקוי... מי שיוצא לשנת שירות זה אם היה לך אח או רכז ישיר. יש קשר בין המודלינג לבין היציאה לש"ש. אם הרכז שם את זה במרכז אז זה יהיה, מקומות שלא, אז זה פחות טבעי להם. (מאיה דביר, שם).

תהליך המיון לשנת השירות מוסדר ומעמיק, מעורבים בו גורמים רבים בתנועה ובהנהגות, חלקם אף מוכשרים בהכשרה ייעודית לתפקיד המיון. את התהליך מובילות רכזות מיון. התהליך השנתי:

אוקטובר – אירוע חשיפה הנהגתי למסלולי הגשמה. אירוע זה הינו חובה לכל השמיניסטים שרוצים לקחת חלק בתהליך המיון. באירוע מתקיים פאנל עם בוגרי מסלולים. במהלך חודש זה נדרשים

המועמדים למלא טפסי הרשמה באתר. בשל ריבוי המועמדים והמשתתפים, תהליך המיון כולו מנוהל באמצעות אתר האינטרנט של התנועה, כאשר לכל מועמד יש תיק אישי במערכת.

נובמבר – מרכזי הערכה בהנהגות וראיונות לשנת שירות. בשלב זה מתבקשים המועמדים לדרג את העדפותיהם ולבחור במסלול הגשמה. בסוף החודש מפורסם מידע בתיק האישי במערכת הממוחשבת לגבי מעבר למיון התנועתי.

ינואר – סמינרי מיון תנועתיים המועברים לפי סוגי הגרעינים. בסוף ינואר מתקבלת החלטה ומפורסמים השיבוצים לגרעינים ולהנהגות.

פברואר – סמינר הכנה ראשון לשנת שירות, על פי גרעינים. בגרעין רעים הסמינר עובר לפי הנהגות או אזורים גאוגרפיים אליהם משובצים הש"שינים.

מרץ – טיפול (התנועה) בטפסי דחיית השירות.

מאי – סמינר הכנה שני. במהלך החודש פרסום שיבוצים לגרעינים סופיים. בסוף מאי – סמינר המיועד לאלה המצטרפים למסלול הנח"ל.

יוני – ימי היכרות וקליטה בהנהגות ואסיפות הורים.

אוגוסט – קורס פתיחת שנת שירות (3 ימים), חפיפות בקומונות (4 ימים), שבוע הכשרות לבעלי תפקידים (רכוזים, משימות), כניסה לקומונות.

במהלך שנת השירות מתבצע ליווי והדרכה של הקומונה מטעם התנועה, על ידי מדריך קבוע. בכל יום ראשון מתקיים "יום הכשרות". תכני ההדרכה ביום זה משתנים על פי צורך המשימה והקבוצה, לעיתים מתבצע בהנהגות על ידי בעלי תפקידים שונים, לעיתים בקומונה על ידי המדריך ולעיתים על ידי מרצים חיצוניים. בחלק מהמסלולים, כמו גרעיני פנימיות, גרעין עתיד וגרעיני יחד, מקבלת הקומונה הדרכה וליווי נוסף מטעם המוסד או הארגון אליו היא קשורה.

בוגרי שנת שירות בתנועה מספרים:

בשנה הזאת נחשפתי לעולמות אחרים, גיליתי מצוקות חברתיות שלא ידעתי שקיימות, גיליתי קהילות ואוכלוסיות שלמות ומנהגיהן, למדתי להיפתח, להקשיב באמת, ולעזור להיות חלק מהקהילה בצורה אקטיבית ושונה ממה שהכרתי. גיליתי על עצמי שיש לי יכולת להיות עצמאי, לנהל מפעלים, להוביל טיולים, ולשנות עולם לילדים ולחניכים. (בוגר ש"ש גרעין רעים, אתר התנועה).

להיות בגרעין רעים זה לקחת את הכלי שאני יודע שאני הכי טוב בו, שזה צופים, ולהקדיש שנה כדי לנסות להפוך את העולם למקום קצת יותר טוב. זו לא עוד שנה בצופים, זה פשוט דבר שונה לחלוטין, אני הבנתי שצופים זה יותר מפעולה שאני עושה, זה באמת חלק החיים, זה משהו שאני באמת מאמין בו, ואם אתה מוצא משהו שאתה מאמין בו, אז להקדיש תקופה מהחיים שלך לי זה ממש לא מרגיש כמו בזבוז. (בוגר ש"ש גרעין רעים, בתוך: "סליחה על השאלה", אתר התנועה).

בתור ש"ש בבת ים ניהלנו את כל השבט, הדרכנו קבוצות של נוער בסיכון וצמי"ד, היינו עם השכב"ג כל יום בשבט, הפלגנו איתם, ואפילו סתם ישבנו לעשות שיעורי בית. החוויה הייתה מטורפת. הרגשתי שאני נמצאת שם בתור אחות גדולה להרבה שכב"גיסטים שאין להם את זה באף מסגרת... זו הייתה שנה כל כך משמעותית עבורי, וגם ברמה האישית, לחיות בקומונה, להתנהל כלכלית, לחיות חיי קבוצה ולגור מחוץ לבית. מאתגר אבל כל כך מבגר. הגעתי לצבא מוכנה ובוגרת יותר מאחרים. וגם היום אני מרגישה שזה פוגש אותי בכל מקום שאני הולכת אליו, זה חלק מקורות החיים שלי וזו נקודת זכות בשבילי. (בוגרת ש"ש צופי ים, אתר התנועה).

שנת שירות בנוער העובד והלומד – "שנת הכשרה"

תפיסת ההגשמה ושנת השירות בתנועה

תנועת הנוער העובד והלומד היא תנועה ציונית חלוצית-סוציאליסטית, אשר הוקמה כשילוב של איגוד מקצועי ומתן מענה חינוכי תרבותי לנערים עובדים (שנת 1924). התנועה הוקמה כ"הנוער העובד" ובשנת 1959, לאחר איחוד עם התנועה המאוחדת, שונה שמה ל"הנוער העובד והלומד". התנועה היא השנייה בגודלה בישראל, מבחינת היקף החניכים והפעילות.

התנועה מבוססת על העיקרון החינוכי "ביתנו פתוח לכל נער ונערה", ועל כן חברים בה חניכים ומדריכים מכל קשת האוכלוסייה בחברה הישראלית: יהודים, ערבים, דרוזים, עולים חדשים, ותיקים וילידי הארץ, בני מושבים, יישובים, קיבוצים וערים.

הערכים בבסיס הפעילות החינוכית של התנועה הם שוויון ערך האדם, שמירה על ערך החיים, ציונות, צדק חברתי, קיום משותף בין יהודים וערבים, מעורבות חברתית, חתירה לשלום וקיומה של חברה דמוקרטית, מוסרית וצודקת.

תפיסת ההגשמה בתנועה ניצבת על המשפט "עלה והגשם, עלה נעלה". בראש עמוד בנושא ההגשמה באתר האינטרנט של תנועה, מצוטט בנימין זאב הרצל, מתוך ספרו "אלטנוילנד":

אנחנו קמים ונופלים על החוק שאומר שכל מי שהתחייב להקדיש שנתיים מחייו לשירות החברה החדשה יכול להיות חבר בה. כל מי שמילא את ההתחייבות הזאת כנדרש, יכול להיות חבר בחברה החדשה, בלי קשר לדת או לאום... אתם חייבים לשמור על מה שעשה אותנו לאומה גדולה: חופש המחשבה והביטוי, הסובלנות ואהבת האדם. רק אז ציון באמת תהיה ציון! (אתר תנועת הנוער העובד והלומד).

במסמך החלטות הוועידה העשירית של התנועה, שנערכה בשנת 2015, נכתב על ייעודה: "תנועת הנוער העובד והלומד תחתור להוות את גרעינה הקשה והחלוצי של קהיליית קהילות ישראלית על ידי ניסיון להקים בקרבה חברת מופת של ילדים, נוער וצעירים, תוך שימת דגש על המרד בעוולות האדם והחברה, ועל הגשמה אישית וקבוצתית של הייעוד באורח חייה". (מסמך הצעות החלטה של הוועידה העשירית, הנוער העובד והלומד, 2015).

דברים אלה מבטאים במידה רבה את תפיסת ההגשמה בתנועה, לפיה הגשמה של ערכי התנועה היא בהיותך אדם מעורב חברתית, פעיל ותורם. לתפיסת התנועה, קיימים אופנים שונים להגשמת ערכי התנועה: בשכבה הבוגרת, בשנת השירות, במסלול הנח"ל ובמעגלי התנועה. "תנועת הנוער היא מסגרת המאפשרת לחניך להגשים את ערכיו באופנים שונים במציאות, כמדריך, פעיל, כחבר בקבוצה וכאדם מעורב חברתית". (אתר תנועת הנוער העובד והלומד).

הגשמה במסגרת המסלולים התנועתיים מוגדרת כאחד השלבים בתהליך ההתחנכות בתנועה, המורכב מארבעה שלבים: חברות בשכבה הצעירה ובשכבה הבוגרת, שנת שירות במסגרת חוות הכשרה וגיוס לשירות צבאי במסגרת גרעין נח"ל. לאחר מכן ממשיכים חלק מחברי התנועה בפעילות בתנועת הבוגרים. מבחינה כרונולוגית נמצאת שנת השירות באמצע התהליך, אם כי מבחינת חשיבות היא מהווה את שיאו של התהליך החינוכי.

שנת השירות בתנועה מתבצעת במסגרת "חוות הכשרה" ובמסגרת "גרעין עודד".

שנת השירות בתנועה מוצעת כמסלול הגשמה לחניכים היהודים, המיועדים לשירות ביטחון בצה"ל (מלש"בים). לחניכים בקינים הערבים והדרוזים מוצעים מסלולים חלופיים של התנדבות, במסגרת שנת י"ג ושירות לאומי אזרחי.

חוות הכשרה

חוות ההכשרה צמחה בתנועה בתחילת שנות ה-80', ומתחילת שנות ה-90' מהווה את מסלול ההגשמה המוביל והמרכזי של התנועה. ההתנסות בחוות ההכשרה מכשירה לחיי יחד, לאחריות על החברה הישראלית, ולקידום חברה טובה יותר, המקדמת צדק ושוויון לכולם.

רעיון חוות ההכשרה והמשימה החינוכית-לאומית של החברים בה התעצב והשתנה לאורך השנים, בין היתר בשל תהליכים חברתיים ופוליטיים שהשפיעו על התנועה, כמו שינוי היחסים והיפרדות כלכלית מהתנועה הקיבוצית. (להרחבה על התהליכים ראו פרק קודם, חוות ההכשרה). למרות השינויים, לחוות ההכשרה מספר עקרונות אשר היו כבר מתחילתה, ומהווים אבני יסוד לפעולתה עד היום.

עקרונות חוות ההכשרה:

מעורבות – הבחירה להצטרפות לחווה היא בחירה להיות מעורבים ולקחת חלק פעיל בעיצוב החברה הישראלית והחיים בישראל. לתפיסת התנועה הצטרפות לחווה היא מתוך הרצון להוביל שינוי, ולקבל כלים למנהיגות ולהובלה חברתית.

למידה/הכשרה – שנת הפעילות בחוות ההכשרה מוקדשת ללמידה ולהכשרה. ההכשרה היא לתחומים מגוונים, ברמת הפרט (קבלת החלטות, התנהלות, ניהול עצמי, חיים בוגרים), ברמת הקבוצה (חיים משותפים, ניהול משק בית), ברמה החינוכית תנועתית (משימות, תפקידים) וגם ברמה החברתית-מדינית (היסטוריה, כלכלה, פוליטיקה, יהדות, ציונות, חברה, הכנה לצה"ל ועוד). תהליך ההכשרה והלמידה מתבצע באופן ממוסד במסגרת הדרכה של יומיים בשבוע, ובאופן בלתי ממוסד בחיי היום יום בשנת השירות.

אוטונומיה ועצמאות – התנועה שמה דגש על פיתוח חשיבה עצמאית ואוטונומיה אצל הש"שינים. הדבר מתבטא בעיקר בנושא

קבלת ההחלטות. הש"שינים מקבלים החלטות עצמאיות בכל תחומי החיים, מניהול הבית והתקציב, דרך המשימות החינוכית, חופשים, נסיעות וכן החלטות ערכיות בנושאים שונים. כחלק מתהליך ההכשרה והליווי מתקיים שיח מונחה על ידי המדריכים בנושא קבלת החלטות בקומונה, לרבות לימוד על תהליכי קבלת החלטות.

באחת הקומונות הקומונרים דנו בנושא היחסים בין בנים לבנות בקומונה. כתוצאה מהשיח הם כתבו עקרונות על מרחב בטוח בין בנים לבנות...

יש כאן מתח בין הבגרות שלהם והדרישה שלהם לעצמאות, לבין זה שהם ילדים והם מבקשים עזרה. אנחנו למשל לא אומרים להם מתי לחזור הביתה. חלק מהגרעינים ביקשו מאיתנו שנחליט עבורם. אנחנו הנחינו אותם לכך שהם צריכים לקבל את ההחלטה לבד. בתקופת הקורונה, בסגר הראשון, אנחנו לא הגדרנו להם מה מצופה מהם, כל המערכת של התנועה הייתה ב"הלם". הם ישבו לשיחות קבוצה וכתבו עקרונות וקיבלו החלטות קבוצתיות על איך לעבור את הסגר ביחד כקבוצה, אם להישאר או לנסוע הביתה. (ניצן רוזנוקס-זיו, 2020).

אין מיונים – בשונה מתנועות אחרות ומארגונים אחרים, אשר מקיימים תהליך מיון לשנת השירות, התנועה מאמינה כי יצירת חברה ללא אלימות, גזענות ועוני אינה משימה של קומץ אנשים אלא של אנשים רבים שבוחרים לקום ולעשות. לדברי התנועה, יש מקום לכולם. יתרה מכך, התנועה קוראת לאנשים מכל גווני החברה, מתוך התנועה ומחוץ לה, לבוא ולהשפיע. הקריאה להצטרפות לעשייה מתבצעת באמצעות הסיסמה: "זה הזמן שלך להוביל". מבחינת התנועה, אדם שבוחר להצטרף לשנת השירות בתנועה צריך להבין את המשמעות והאחריות בכך. ההשתתפות בחוות ההכשרה מציעה למשתתפים "לפרוץ את הגבולות של עצמם". כדי לעשות זאת, עליהם לבחור בחירה שלמה ולהבין את משמעות

הבחירה שלהם. לאחר הבחירה, התנועה מתחייבת להכשיר, לתמוך ולהדריך אותם.

אנחנו דוגלים ב"ביתנו פתוח לכל נער ונערה". כל נקודה שהיא עליית מדרגה בחניכות, היא גם שער להצטרפות לתנועה. גם ההצטרפות לחוות ההכשרה ולשנת שירות היא נקודה כזאת, ולכן אנחנו מזמינים אנשים חדשים מבחוץ. (ניצן רוזנקס־זיו, שם).

סיפרה קומונרית:

כאן אין מיונים, אם אתה רוצה, אתה בא. המיונים בדברים אחרים היו נוראיים, מאוד אינטנסיביים. זה ממש עצבן אותי שאני צריכה להוכיח את עצמי לאנשים שלא מכירים אותי. כאן היה צריך רק רצון, וזה ממש הלהיב אותי. פשוט תבוא ותביא את עצמך. (קומונרית, חוות הכשרה קריית עקרון, 2020).

המשימה: להיות קומונר בתנועה – המשימה המרכזית של הש"שינים בחוות ההכשרה היא עבודה חינוכית בתנועה. הקומונרים הם מרכזי סניפים ומדריכי השכבה הבוגרת, וזו מהות ההגשמה והמשימה. ההדרכה בקן מתבצעת מתוך ההתנסות האישית שלהם בקבוצה ומתוך הקרבה הגילאית שלהם לגיל החניכים והמדריכים. בנוסף, הקומונות מחויבות למשימות רוחביות של התנועה, בדרך כלל ברמה המחוזית.

הקומונרים פועלים בכל האוכלוסיות. לפחות חלק מהם פועלים באוכלוסייה ערבית, ערים מעורבות, עבודה עם נערים עובדים ועוד. זה דבר מאוד משמעותי. המעבר מאיפה שאת גדלת בו הוא מאוד משמעותי עבורם. לוקח המון זמן להבין בכלל מה זה המקום הזה שבאת לגור בו. המעבר בין תרבויות הוא מאוד

משמעותי. כל מועצה יש לה את התרבות, ההרגלים, ואת צריכה ללמוד את זה ולהביא את התנועה למקום הזה וגם לאתגר את המקום הזה עם הדברים שיש לך. (ניצן רוזנוקס־זיו, שם).

סיפורה קומונרית:

באתי כי אני רוצה לעשות דברים בתנועה, להשפיע, על אנשים, סביבה, חברה, רוצה לעשות את זה בתנועה במקום שחשוב לי וגדלתי בו. הדבר שעבר לי בראש זה שאני לא מוכנה להוריד עדיין חולצת תנועה, אני רוצה להמשיך. (קומונרית, חוות הכשרה קריית עקרון, שם).

מסלולי שנת השירות בחוות הכשרה, הקומונות והמשימות
 חוות ההכשרה מתקיימת כקומונה ובה חברים 15–30 ש"שינים. נכון לשנת 2020, פעלו בתנועה 15 קבוצות בחוות ההכשרה. הש"שינים גרים בבית אחד משותף או במספר קרוואנים, דירות או יחידות דיור הסמוכות זו לזו.

המקומות בהם נמצאות חוות ההכשרה: מחניים, חיפה, עפולה, אזור, כפר סבא, עכו, נתניה, פתח תקווה, ראשל"צ, ירושלים, קריית עקרון, אשדוד, באר שבע.

המשימה המרכזית של הש"שינים היא להיות קומונרים ומפעילי קינים. במסגרת זאת הם מרכזים קינים ומדריכים את השכבה הבוגרת. בנוסף, הקומונות ממלאות תפקידים ומשימות רוחניות כקבוצה, במסגרת המחוז או במסגרת מספר מחוזות. הפעילות הקינית והתנועתית תופסת את מרבית ימות השבוע. שאר הימים מוקדשים ללמידה.

משנת הפעילות 2021 עתיד להתווסף לפעילות "פרויקט גרעיני". כל גרעין יבחר משימה קהילתית התנדבותית לעסוק בה לאורך

השנה. הפרויקט יכול להיות בתוך התנועה או מחוצה לה. המשימה תתבצע במסגרת בוקר אחד בשבוע.

תהליך ההצטרפות לחווה, הליווי וההכשרה

אחד מעקרונות חוות ההכשרה ומתפיסת ההגשמה בתנועה – כל אחד יכול לבחור להגשים ולהיות מעורב בחברה הישראלית, ולכל אחד יש מקום. על כן לא מתבצע תהליך מיון לשנת השירות בחוות ההכשרה, כי אם תהליך בחירה והצטרפות. החלטה לא לצרף חניך לשנת השירות תהיה רק במקרים חריגים של חציית "גבולות אדומים" כפי שמוגדרים על ידי התנועה.

החשיפה לרעיון חוות ההכשרה קיימת לאורך שנות ההתחנכות בתנועה, מכיוון שבקינים רבים פעילים קומונרים. בכיתה י"א מתחיל התהליך הרשמי של הצטרפות לגרעין וגיבוש הגרעינים. בשנה זו מוקמים גרעינים, המורכבים מקבוצות מכמה ערים. הדגש הוא על מפגש בין אוכלוסיות ויצירת גרעינים מעורבים. בשנה זו ההדרכה מתחלקת להדרכה שכבתית במסגרת הקן במחצית הראשונה של השנה, ולאחר פסח ועד סוף י"ב הדרכה במסגרת הגרעין (אחת לשבועיים).

במהלך כיתה י"ב, בסביבות חודש ינואר, מתבצע תהליך חתימה למסלול הנח"ל. בחודשים פברואר-מאי מתקיים תהליך של סמינרים ושל גיבוש הגרעינים. בחודש מאי מתבצעים שיבוצים לחוות ההכשרה. במהלך השנה יש גם גיוס של מצטרפים חדשים שאינם חניכי התנועה. גרעינים אלה משובצים בנפרד, בלוח זמנים דומה.

אנחנו מגיעים אל החבר'ה שאינם חברי התנועה דרך כנסי הצטרפות של שנת שירות. זה בדרך כלל חבר'ה מעולים, שמזהים משהו שהוא יותר ארוך טווח, לא רק שנת שירות ספציפית אלא משהו יותר הוליסטי, רוצים להשתייך למשהו

יותר גדול... מבחינת המשימה זאת אותה המשימה. אבל הם בגרעינים נפרדים. הם קומונרים מעולים, מתחברים לשכבה ולשאר החוות. בגלל שהם מצטרפים זה מביא כל פעם אופי אחר. (ניצן רוזנוקס־זיו, שם).

לקראת היציאה לשנת השירות, בחודשי הקיץ, מתקיימים שני סמינרים. "סמינר חוות" – סמינר במסגרת הגרעין, העוסק בתכנים ערכיים ובהם שוויון, ערך האדם, מערכות יחסים, ציונות, כלכלה וחברה, חיי שיתוף וחיי קבוצה. לאחריו מתקיים "סמינר משלחת" – סמינר נפרד לכל מחוז, המונחה על ידי המלווים המחוזיים. סמינר זה מתמקד במשימה החינוכית, תפיסת תפקיד והדרכה.

בחודש הראשון לפעילות נערכת הכשרת "מגישי עזרה ראשונה", על ידי מדריכים ממד"א. בסוף ההכשרה מקבלים הש"שינים תעודת מע"ר.

במהלך שנת השירות מתבצעת הדרכה וליווי צמוד על ידי מדריך הגרעין. בכל שבוע מתקיימים שני ימי למידה. אחת לשבוע, בימי ראשון, מתקיים "יום חווה". יום זה מודרך על ידי מדריך הגרעין, ומוקדש לתכנים הקשורים לקבוצה, לחיים הקבוצתיים ולליווי אישי. אחת לשבוע, בימי רביעי, מתקיים "יום ליווי". יום זה מונחה על ידי המלווים המחוזיים, ומוקדש לתכנים מקצועיים ולהדרכה. בנוסף, מתקיימים מספר סמינרים במהלך השנה, סמינר יהדות וציונות וסמינר הכנה וגיוס לצה"ל.

תיאורים של בוגרות חוות ההכשרה:

לפני שהתחלתי את החווה הייתי מלאת התרגשות. עשרים ילדים בני 18–19 בבית אחד, עושים שבתות ביחד, מבליים ביחד, מביאים חברים הביתה להתארח לסופ"ש, וגם מדריכים קצת.

זה מה שחשבתי שיהיה בחוות ההכשרה. מה שהבנתי במהלך החווה זה שזו חוויה מטורפת שדורשת מכל אחד כל כך הרבה, ושזה הרבה יותר מסובך ממה שחשבתי. לא האמנתי ששנה אחת תשנה לי את החיים מקצה לקצה. בין כיתות ט' עד י"ב הרגשתי שאני עוברת שינוי ענק של התבגרות וגיבוש זהות במסגרת של התנועה והפעולות ושזהו, אני מי שאני ואין לי יותר לאן לגדול. החווה הוכיחה לי אחרת. ולימדה אותי שאף פעם לא מפסיקים להתעצב ושכל אחד ואחד יכול לגרום לנו לשינוי בעצמנו, וכמובן שגם אנחנו יכולים לגרום לשינוי באחר;

ההדרכה פיתחה אותי במישור האישי המון וגרמה לי להעריך עצמי יותר כי ראיתי למה אני מסוגלת. הצלחתי לעשות הרבה דברים שלא האמנתי שאצליח... במקביל לזה שאנחנו מדריכים ביום יום שלנו אנחנו גם מנהלים חיי שיתוף, שזה עבודה לא פחות קשה. אנחנו קמים בבוקר, אוכלים, צוחקים, רבים, עוברים פעולות, מדריכים, יוצאים לבלות, הכול יחד. זה דורש כל כך הרבה התחשבות ומחשבה אחד על השני או אחד כלפי השני. החיים המשותפים הופכים חברות למשפחה. השנה הזאת הייתה השנה הכי משמעותית בחיים שלי. גיליתי מהי אהבה, מהי חברות, טעמתי מעט מחיי השיתוף, הקושי שבהם והכיף שבהם, גיבשתי לי זהות;

אנחנו לא באים רק לתרום לחברה הישראלית, אנחנו יוצרים כאן קבוצה שהיא הולכת ביחד, זה לא רק השפעה עלינו כפרטים. אנחנו יוצרים כאן קבוצה. בקורונה בחרנו להישאר כאן ולהיות כאן ולחיות ביחד. הדגש שלי הוא לא רק על המשימה וכמה אני משמעותית, אלא החברות שלי כאן ומה שאני עוברת איתם ושותפה לחיים שלהם, זה באמת משנה. אנחנו בוחרים באנשים פה;

אני הייתי ממליצה למי שהיה בתנועה ומכיר אותה להמשיך לחווה, כי זו חוויה אחרת לגמרי. צריך להבין שזה רובד אחר של אחריות. זה דבר מאוד גדול ומאוד מרגש ומאוד מספק,

ולא כמו תפקידים בתנועה. (קומונריות, חוות הכשרה קריית עקרון, 2020).

גרעין עודד

חטיבת בני המושבים של תנועת הנוער העובד והלומד פועלת במרחב הכפרי, במושבים, בקיבוצים וביישובים קהילתיים ברחבי הארץ. החטיבה הוקמה ברוח חלוצית, מתוך רצון להקים מסגרת תנועתית-חינוכית לצעירים ממושבי תנועת המושבים.

ההגשמה בחטיבת בני המושבים מתבצעת במסגרת מסלול שנת שירות "גרעין עודד". הגרעין הוקם בשנת 1967 ונקרא על שמו של עודד שחר שוורץ, בן קיבוץ ניר עם, מדריך ומתחנך בחטיבת בני הקיבוצים, אשר נהרג בהיותו בן 18 חודש אחרי מלחמת ששת הימים שבה נפל אחיו עמוס, כאשר יצא לעבודה חקלאית בשדות הקיבוץ והטרקטור עלה על מוקש.

גרעין עודד היה אחד מהגרעינים הראשונים של תנועות הנוער אשר יצא לשנת שירות לפני השירות הצבאי, ולמעשה סלל את הדרך לקיום שנות השירות הבאות. הגרעינים הראשונים יצאו לשנת שירות במושבים בפריפריה, במושבים צעירים או במושבי עולים. מתנדבי שנת השירות כונו אז ומכונים עד היום "גרעינרים". עם השנים השתנה המסלול והיום גרעינרים הם חלק בלתי נפרד מהפעילות התנועתית בכל מוקדי הפעילות והיישובים בהם פועלת החטיבה. (להרחבה ראו פרק קודם – גרעין עודד).

התנועה רואה בגרעינרים כשליחיה, וככאלו המהווים חלק משכבת המנהיגות וההובלה של פעילות החטיבה. בהגדרת תפקיד הגרעינר שנכתבה על ידי בני המושבים, נכתב:

הגרעינר הוא חניך בתנועה שבחר להגשים בה וככזה, הוא מהווה דוגמא לתוצר החינוך התנועתי בשנות בית הספר. הגרעינר,

בחר ונבחר, באופן אישי וביחד עם חבריו, לקחת אחריות ולהיות גורם משפיע בתנועה, להיות מנהיג השותף להובלת חטיבת בני המושבים באמצעות פעולה חינוכית ביישובי התנועה והמועצות האזוריות. הגרעינר הינו השליח של התנועה ביישוב ובמועצה המשמש בתפקיד שגרירה של התנועה בשטח, הוא מביא עימו ידע וניסיון מיישובים אחרים בתנועה ובהיותו קרוב בגיל לחניכיו, הוא משמש מודל חיקויי המבטא חיזוק והעמקת הקוד של "נוער מדריך נוער" בתנועה. (מתוך: מסמך "הגדרת תפקיד חבר גרעין עודד", חטיבת בני המושבים).

במהלך שנת השירות מתקיים במסגרת הדרכת הקומונות שיח על ערך ההגשמה והמשך הגשמה בחיים הבוגרים. מסלול הנח"ל מוצג כמסלול המשך אך אינו מוצג בראש סדר העדיפויות או כהמשך ישיר להגשמה התנועתית.

פעם הייתה אפשרות להקמת יישובים, היום זה לא רלוונטי... אנחנו מעמיקים בתכנים של מה זה להיות בתנועה, של הערכים, של איפה הם פוגשים אותם בחיים שלהם ולבחור להיות המגשים של הערכים האלה. נתתי לכם כדי להגשים במהלך החיים. (ברק גל, רכז מסלול גרעין עודד, 2020).

כותרת עמוד שנת השירות באתר בני המושבים מצביעה על מהות שנה זו בגרעין עודד, בחיבור בין שלוש המילים: "מועצה-תנועה-משימה". הגרעינרים אחראים על הקשר בין התנועה לבין היישוב, ועל הטמעת הערכים התנועתיים באמצעות פעילות חינוכית בשלוש רמות פעילות: היישוב, המועצה והתנועה ברמה הארצית. הגרעינר פועל ביישוב יחד עם מד"ב (מדריך בוגר), אשר מועסק בתשלום על ידי היישוב והמועצה, והוא האחראי על פעילות הנוער ביישוב. הגרעינרים אינם רכזי הסניפים.

בשנת 2019 חווה מסלול שנת השירות משבר, הוא כלל 13 מתנדבים בלבד (לעומת שנים קודמות בהן יצאו 180-200 גרעינרים). בשנת הפעילות 2020 גרעין עודד חווה צמיחה מחודשת, ולשנת השירות יצאו כ-100 גרעינרים.

מסלולי שנת השירות בגרעין עודד, הקומונות והמשימות
הקומונות נמצאות ביישובים של המועצות שבהן פועלת החטיבה, כאשר בכל קומונה 5-10 גרעינרים. הגרעינרים חיים באחד מיישובי המועצה ומופנים לפעילות ביישובים שונים במועצה, כל גרעינר ביישוב או שניים. נכון לשנת הפעילות 2020 פעלו 8 קומונות, כולן בצפון הארץ. הקומונות פעלו במועצות מעלה יוסף, מבואות חרמון, מטה אשר, חוף הכרמל, עמק יזרעאל, בקעת הירדן, גלבוע, עמק המעיינות.

המשימה המרכזית של הגרעינרים היא משימה תנועתית, המחולקת למספר תחומי אחריות:

1. הדרכת קבוצה של שכבת ט' ביישוב. מטרת ההדרכה היא חיבור לפעילות התנועתית, עידוד יציאה למפעלים תנועתיים ועידוד יציאה לסמינר הדרכה בקיץ, סמינר ט' וקורס מד"צים.
2. תמיכה וליווי לצוות ההדרכה ביישוב – מד"צים/מד"מים/מש"צים (מדריך צעיר, מדריך מתקדם וכו'). הנחיה, הדרכה קבוצתית של צוות ההדרכה, עזרה למד"ב בכל תחומי ההדרכה. מטרת הליווי היא יצירת המשכיות בשכבת ההדרכה.
3. קשר ופעילות עם גיל תיכון/שכבה בוגרת ביישוב. המטרה היא יצירת קשר אישי עם הנוער, ייזום ומציאת ערוצים לשילוב מגוון של חניכים בפעילות התנועתית, עידוד יציאה למפעלים תנועתיים ועידוד יציאה לשנת שירות ולגרעין עודד.
4. תמיכה ושותפות בפעילות הקהילתית היישובית: קידום והוצאה לפועל של תוכניות ייחודיות ופרויקטים תנועתיים ביישוב,

חשיפת פעילות תנועת הנוער להורים ולכלל הקהילה, הובלת אירועים קהילתיים ביישוב, תרומה לקהילה האזורית לפי צרכי הקהילה.

5. שותפות בהובלת הפעילות התנועתית ברמה האזורית וברמה הארצית: תכנון הדרכת שכבת ט', תכנון השתלמויות מד"צים אזוריות וארציות, תכנון והפעלה של מפעלים תנועתיים. ייזום והפעלה של פרויקטים ארציים ותרומה לחברה הישראלית. בנוסף לתפקידים אלה, אחת המשימות המוגדרת לגרעינר היא מעורבות פעילה בחיי הקומונה. תחת משימה זו מחויב הגרעינר להתנהלות בקומונה על פי הכללים שהוגדרו, ביצוע משימות ותפקידים בקבוצה, השתתפות בהכשרות, דאגה ואחריות כלפי חברי הקומונה.

מרבית שבוע הפעילות מוקדש למשימה התנועתית ולמשימות הכרוכות בכך. לצד זאת, פועלים הגרעינרים במשימות בוקר, במסגרת ארבעה מסלולים:

1. מסלול חקלאות – עבודה חקלאית במושבי המועצה והדרכה בכפרי נוער חקלאיים. מסלול זה מתבצע בתיאום עם מפמ"ר חקלאות במשרד החינוך.

2. מסלול כלבנות – הדרכת בני נוער וילדים בסיכון במסגרת כלביות שונות ברחבי הארץ.

3. מסלול קיום משותף – הדרכה של בני נוער יהודים וערבים יחד, לימוד השפה הערבית והוראת השפה העברית בבתי ספר ערביים.

4. מסלול סביבתי – קומונה מקיימת, הדרכת תכנים של קיימות בבתי ספר (קומונה זה פועלת רק בבקעת הירדן).

משימות הבוקר במסגרת מסלולים אלה נוספו למשימות התנועתיות רק בשנים האחרונות. זאת כחלק מהחשיבה המחודשת על מבנה הפעילות בגרעין עודד, הרצון להרחיב את הפעילות הקהילתית, הצורך לספק משימות מגוונות וכן העובדה שהעבודה

שהייתה בעבר במסגרת בתי הספר לא הניבה את התוצאות החינוכיות הרצויות, ולא היוותה עבור הגרעינרים מקום מספק לעשייה חינוכית.

חשיפה לשנת שירות בגרעין עודד, תהליך המיון וההכשרה החשיפה לגרעין עודד ולשנת השירות היא חלק מובנה מהפעילות התנועתית, מכיוון שהגרעינרים פועלים במסגרת הפעילות המושבית. החניכים והמדריכים מכירים את תפקיד הגרעינר מרגע הצטרפותם לתנועה ולאורך כל שנות ההתחנכות בה.

תהליך ההצטרפות לגרעין עודד מתחיל בכיתה י"ב, בתחילת שנת הפעילות. עם זאת, לאור הרחבת האפשרויות לשנת שירות במסגרות אחרות, מבינים היום בתנועה כי השיח על הצטרפות לגרעין ועל הגשמה צריך להתחיל כבר בכיתה י"א.

במהלך החודשים אוקטובר-נובמבר מתבצע יום "מרכז הערכה", לכל מי שמעוניין לצאת לשנת השירות. אלה שעברו את יום ההערכה מגיעים לסמינר מיון, בו הדגש הוא על התנסות בהדרכה. תהליך המיון ממשיך בשאלון אישי. ההחלטה על התאמה לשנת השירות נעשית על ידי גורמים מקצועיים ובעלי תפקידים מהתנועה.

כתפיסה יש לנו מיונים. אנחנו רוצים שבוגרי בני המושבים יבואו וייקחו חלק. אבל המשימה היא מאוד נקודתית ולכן אנחנו צריכים להתאים את האנשים. אין הרבה שלא מתקבלים. בדרך כלל אם לא נקבל מישהו זה כי הוא לא מאוד רצה. רוב האנשים שרוצים מתקבלים ויוצאים לשנת השירות. (ברק גל, שם).

לקראת שנת השירות, במהלך הקיץ, יוצאים הגרעינרים לסמינרי הכנה. סמינר הכוון – הכשרה למשימה, סמינר קומונה – הכנה לחיי קבוצה ושבוע הכשרה וכניסה לתפקיד במועצות.

במהלך השנה הקומונות מונחות על ידי מנחה, אשר מגיע לקומונה אחת לשבוע למספר שעות הדרכה. ההדרכה עוסקת בתכני העשרה ותכנים שקשורים לחיי הקבוצה. המנחים גם נפגשים עם כל גרעינר לשיחות אישיות קבועות.

בנוסף, הגרעינרים מלווים ומודרכים על ידי רכז בני המושבים במועצה. אחת לשבוע הם נפגשים איתו לישיבות מקצועיות, הכשרה ותכנון הפעילות. הרכזים בונים עם כל גרעינר תוכנית עבודה אישית, ומולה עובדים במהלך השנה. לצד הצבת יעדים אישית של כל גרעינר, התנועה הציבה מדדי הצלחה, אשר באמצעותם מוערכת המשימה החינוכית. (למשל: מספר חניכי שכבה ט' שיוצאים לסמינר ט', מספר חותמים לשנת שירות, היקף פעילות קהילתית במועצה ועוד).

במהלך השנה גם ישתתפו הגרעינרים בשני סמינרים, אחד בנושא ערכי התנועה ואחד בנושא ציונות והכנה לצה"ל.

שנת שירות בבני עקיבא – "מכינה לחיים"

תפיסת ההגשמה ושנת השירות בתנועה

תנועת בני עקיבא קמה בשנת 1929 כתנועת נוער דתית-חלוצית, והינה חלק מתנועת "תורה ועבודה" (הסדרות הפועל המזרחי). סיסמת התנועה, "קדש חיך בתורה וטהרם בעבודה", מבטאת את החינוך התנועתי. התנועה מחנכת את חבריה לחיי תורה שלמים, לאהבת העם כולו, לאהבת ארץ ישראל ומדינת ישראל ולמילוי תפקידים חלוציים בבנייה ובהתפתחות החומרית והרוחנית, לקראת הגשמת החזון של מדינה יהודית, הבנויה על אישיות התורה והמסורה. הרב משה צבי נריה, אשר היה מדריך ומרכז בסניף בני עקיבא בירושלים בתחילת דרכה של התנועה, מהווה עד היום אב רוחני לתנועה ולערכיה.

לאורך עשרות שנים היה מפעל ההתיישבות יעד ההגשמה התנועתי המרכזי, אשר הוגשם במסגרת גרעיני נח"ל לקיבוצים דתיים וליישובים בהתנחלויות. לצד מסלולים אלה פנו בוגרים רבים מהתנועה להגשמה במסגרת לימודי תורה בישיבות ובאולפנות, לצד פעילות תנועתית.

בשני העשורים האחרונים, ולאור החלטה תנועתית לשים דגש על הגשמה במסגרתה ושליחי התנועה בקהילה, צמחו מסלולי הגשמה נוספים אליהם מכוונים את הבוגרים. המסלול המרכזי והמוביל הוא גרעיני שירות לאומי לבנות במסגרת התנועה ("קומונריות"). גרעיני הקומונריות פרוסים בכל הארץ, והן פעילות כרכזות סניפי התנועה. הקומונריות מהוות את שכבת המנהיגות המובילה של התנועה. תהליך ההסדרה והמימון מתבצעים דרך עמותות שירות לאומי, הליווי המקצועי וההדרכה על ידי מחלקת ההגשמה של התנועה.

במקביל למסלול הקומונריות, ולאור עלייה באחוז הבנות המעוניינות לבצע שירות צבאי, נדרשה התנועה ליצירת מסלול

הגשמה נוסף, התנדבותי, שאינו קשור בלימודי תורה או בשירות לאומי. לשם כך נוצר מסלול שנת השירות. על אף שמסלול זה אינו מתקיים כאפשרות ההגשמה המרכזית כמו בתנועות האחרות, לא מבחינה תפיסתית ולא מבחינה כמותית, גרעיני שנת השירות גדלים והעשייה מתרחבת משנה לשנה. כך בשנת 2011 פעלו ארבעה גרעיני ש"ש, והיום פועלים 13 גרעינים. הש"שינים פועלים במשימות קבוצתיות ואישיות.

לתפיסת התנועה, שנת שירות זו שנת הכנה לשירות הצבאי דרך עשייה, בארבעה תחומים מרכזיים:

1. נוער בסיכון, רווחה.
2. קליטת עלייה.
3. חקלאות והדרכת טיולים.
4. עבודה עם בעלי צרכים מיוחדים.

חלק מהגרעינים מתמקדים בתחום אחד, וחלק משלבים שני תחומים. כל הגרעינים נמצאים תחת מוסד מסוים, שאינו קשור לתנועה. כל המוסדות הינם בעלי אופי דתי. בחלק מהמקומות יהווה הגרעין את כל הצוות החינוכי-חברתי, ובחלק מהמקומות ישתלבו יחד עם אנשי צוות נוספים. תפקיד הש"שינים משתנה מגרעין לגרעין, על פי המקום ועל פי אוכלוסיית היעד.

אנחנו מתייחסים לשנת שירות כמעין מכינה, לפגוש משהו שונה ממה שפגשתי. לשים את עצמי מול משהו לא מוכר, לגבש את הזהות שלי מול משהו חדש, מתעמת, חושב, גדל... אני רוצה שיהיו להם כמה שיותר משימות, שיהיה להם קשה. אני מתייחסת לזה כמכינה לחיים, מכינה לצבא. אנחנו מדברים על השנת שירות כתוכנית שמגדלת אותי כאדם עם נפש של תורם, אני מוציא את עצמי מהמרכז. אני כאן כדי לבנות את עצמי כאדם שיכול לתרום לחברה. להבין איזה בחירה אני אבחר, איך אני אתרום, איך אני

יכול לתת מעצמי, איזה כישורים יש לי, לבנות אנשים שחיים תודעה של שליחות, תודעת שליחות בכל מקום שתמצא את עצמך. (טל קורן, רכזת מסלול שנת שירות, בני עקיבא, 2020).

מסלולי שנת השירות, הקומונות והמשימות

מסלול גרעינים עירוניים

הש"שינים משתלבים כקבוצה וכיחידים באוכלוסייה המקומית ופועלים בבתי ספר, ארגוני חינוך בלתי-פורמלי, מועדוניות ומרכזי קליטה במטרה להצמיח מנהיגות מקומית. בגרעינים אלו ניתן לשלב לימוד במדרשה או בישיבה.

גרעין "מעין" בית שמש – הש"שינים עובדים בשני בתי ספר של רשת ברנקו וייס. אחה"צ משתלבים במועדוניות של נוער בסיכון, ילדי רווחה, עלייה, פרויקטים של כל הקומונה ביחד. בנוסף, לכל אחד מהש"שינים חונכויות אישיות. בנים ובנות.

גרעין עין הנציב – הש"שינים עובדים בחקלאות ובחינוך. מדריכים בחוות עדן בעמק המעינות, חווה חקלאית-חינוכית. בשעות אחה"צ עובדים במספר מסגרות: בתי ילדים בקיבוץ, ב"בית אחיה" מוסד לנערים אוטיסטים. מרכז עינב – קשישים, חוות סוסים, בית ספר דרור – אוטיסטים, מרכז קליטה בבית אלפא. אחת מחברות הקומונה מרכזת את סניף התנועה במקום. בנים ובנות.

כפרי נוער ומוסדות חינוכיים לילדים ולנוער

הש"שינים פועלים בתפקידים חינוכיים וחברתיים, במסגרת החינוך הבלתי-פורמלי של כפר הנוער. מתפקדיהם – הדרכת קבוצות, ליווי חינוכי, חוגי העשרה ואירועים.

ימין אורד, כרמל – כפר נוער עולה. הש"שינים עובדים בעבודה חקלאית בבוקר: נגריה, גידולי שדה, גינות ירק, דיר. 50% עבודה חקלאית ומהצהריים עד הלילה בעבודה חברתית-חינוכית. בנים ובנות.

נווה עמיאל, שדה יעקב – כפר נוער של נערים בסיכון. מדריכים קבוצה אורגנית לכל אורך השנה, וכן עובדים בתפקידי חניכה צמודה. משולבים עם הצוות החינוכי-טיפולי. בקומנה זאת רק בנים והם נחשבים ל"סיירת" של שנות השירות.

כפר הנוער יפתח, צפון ים המלח – בבקרים עבודה בבתי הספר ואחר הצהריים מפעילים פעילות בלתי-פורמלית. הש"שינים מדריכים בזוגות את כיתות י"א-י"ב. בנים ובנות.

בית נועם, קריית אונו – מוסד לאנשים עם מוגבלויות קשות, מבוגרים. הש"שינים מתנדבים בעבודה סיעודית, במשמרות. בנוסף, משולבים בפעילות תנועתית ונותנים מענה למדריכים בסניפים במחוז דן כהדרכה ובייעוץ טלפוני. בנים ובנות, מתגוררים בדירה בקריית אונו, לא בתוך המוסד.

אחוזת שרה, בני ברק – פנימייה לילדי רווחה בגיל 6-18. הש"שינים חיים עם הילדים, לפי משפחתונים, ומתפקדים ממש כהוריהם. בנוסף, יש סניף של בני עקיבא בתוך הפנימייה, המופעל על ידי קומונרית. הם מדריכים ופועלים בתפקידים שונים בסניף. בנים ובנות.

מקווה ישראל, חולון – בית ספר ופנימייה חקלאית. הש"שינים הם הצוות החינוכי של הפנימייה. בבוקר עובדים בחקלאות ומהצהריים עד הלילה בפעילות חינוכית. בנים ובנות.

שלווה ירושלים – מוסד יומי לילדים עם צרכים מיוחדים, מגיל גן עד בוגרים. הש"שינים עובדים בעבודה חינוכית מהצהריים ועד הערב. בנוסף, אחת לשבוע, הילדים ישנים במוסד. הש"שינים ישנים גם הם שם, בתורנות. בקומנה יש רק בנים.

הרועה העברי, מישור אדומים – חווה חקלאית לבנים בסיכון. נערים מגיעים לשם לטיפול ממוקד של מספר שבועות עד חודשים. התהליך החינוכי במקום סובב סביב חוויה של "חזרה לעצמי". הש"שינים עובדים בחקלאות חינוכית, פרויקט הילה, ליווי בתחום הלימודי. בנוסף, ישנים עם החניכים באוהלים. הפעילות היא 24/7, ונחשבת לקשה ביחס לגרעינים האחרים. בקומנה רק בנים.

עלה נגב, אופקים – כפר שיקומי לאנשים עם צרכים מיוחדים. הש"שינים משתלבים במסגרות ובמחלקות השונות, בבתי הספר, בחוגים, במחלקות השיקומיות, בעזרה בדיוור ובעבודה.

מסלול הדרכת טיולים

הש"שינים פועלים כמדריכי טיולים בחברה להגנת הטבע. במהלך השנה עוברים הכשרה מקיפה שבסיומה מקבלים תעודת מדריך טיולים "תו תקן". בנוסף חברי הגרעין שותפים לפרויקטים בתחום ידיעת הארץ. הקומונה נמצאת בבית ספר שדה כפר עציון ומורכבת מבנים ובנות. הקומונה נחשבת כ"עילית" של התנועה, המתגייסים לאחר מכן ליחידות מובחרות.

גרעין חו"ל, בני עקיבא עולמי – הסוכנות

גרעין של ש"שינים בפלורידה, ארצות הברית. עובדים בבית ספר ובסניף של בני עקיבא.

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה

בניגוד לתנועות אחרות בהן שנת השירות ידועה וחשופה לחניכים במהלך שנות התחנכותם בתנועה, בבני עקיבא המצב שונה. הדבר נובע הן מהיות המסלול חדש יחסית, הן מהחשיבות והיוקרה של מסלול הקומונריות ומסלולים אחרים, והן מהעובדה ששנת השירות מתבצעת במוסדות שהם מחוץ לפעילות התנועתית.

המידע על מסלול שנת השירות עובר לשכבת י"א וי"ב דרך הקומונריות. חשיפה ראשונית מתבצעת בקיץ בין י"א לי"ב. גיוס מתנדבים לשנת השירות בתנועה מתבצע גם מחוץ לה, בכנסים של מועצות, עיריות, בתי ספר וחוגי בית. בשנים האחרונות מתבצעת עבודת שיווק וגיוס גם באמצעות חדרי מורים, כאשר שנת השירות מוצעת כאלטרנטיבה להמשך תהליך חינוכי לכאלה שהישיבה לא מתאימה להם או שיש להם קושי בהמשך לימודים. שנת השירות מוצגת כשנה אקטיבית, של עשייה ופעילות שאינה לימודית.

תהליך המיון מתחיל באוקטובר בהגשת טופס באתר. לאחר מכן, בחודש נובמבר, מתבצע יום מיונים, הכולל דינמיקה קבוצתית וריאיון. בנוסף, מתקיים "שוק חשיפה" של מקומות ההתנדבות. לאחר יום המיון מתבצע שיבוץ למסגרות.

בהמשך, עוברים המועמדים יום מיון במוסד החינוכי אליו שובצו. רק לאחר מכן מתקבלים ומשובצים באופן סופי.

לאחר השיבוצים, בסביבות החודשים מאי-יוני, מתקיים מפגש הכשרה של המוסד החינוכי. בחודשים יולי-אוגוסט מתקיים סמינר הכנה של התנועה, בן ארבעה ימים. סמינר זה עוסק בתפיסת התפקיד, התפיסה של התנועה, עבודה עצמית שלי מול השליחות, חיים בקומונה, פיתוח אישי, מפגש עם דמויות שחוללו שינוי בחברה הישראלית, מפגש עם ש"שינים בוגרים וגייבוס הקומונה. במסגרת הסמינר חותמים הש"שינים על "קוד אתי" לשנת השירות.

בתחילת השנה ובמהלך השנה מתבצעים ימי הכשרה של המוסד החינוכי בו נמצא הגרעין.

ההדרכה מטעם התנועה מתבצעת במסגרת ימי הכשרה, אחת לחודש. ימי ההכשרה הם לכל מתנדבי ש"ש, מכל הגרעינים. ימי ההכשרה עוסקים בתחומים המעסיקים את התנועה והחברה: זהות יהודית, תורנית, עולם רוחני, הכנה לקראת גיוס ושירות, היכרות עם מסלולים בצבא, היכרות עם תחומים חדשים, אירוח בין גרעינים, גישות חינוכיות ועוד. בנוסף, מתקיימים שלושה סמינרים דו-יומיים במהלך השנה.

לכל קומונה יש רכז מלווה המהווה את הקשר בין הקומונה, המוסד החינוכי והתנועה. הרכז נפגש עם חברי הקומונה אחת לשבוע, לפעילות או לשיחות אישיות. הפעילות בחלקה נכתבת על ידי התנועה ובחלקה על ידי הרכז.

מתנדבי שנת שירות בתנועה מספרים:

חיפשתי כל מיני מסגרות, וצרכים מיוחדים מאוד משך אותי, התאהבתי במקום, באנשים, בחניכים. המפגש עם האוכלוסייה הזאת נתן לי פרספקטיבה מדהימה על העולם, אין לי ספק שזה יעזור לי הלאה בחיים;

חשוב היה לי לעשות משהו לחברה, משהו שאני אשפיע בו, אני חושב שדרך זה שאנשים יוצאים לשטח, הם יכולים להתחבר לקשר לארץ, לאהבה אליה. כשאתה בשטח, עם אנשים, אתה יכול לגעת בהם, להגשים את החלום, להתרומם מעל היום יום, לטייל דרך הרגליים;

למדתי להיפתח לאנשים קצת שונים, כל אחד בא מהעולם שלו ומהרקע שלו, לא יכולתי את זה בלי הש"ש, אני עכשיו יותר בוגר וקצת יותר מכיר אנשים... גיליתי על עצמי כוחות שלא ידעתי שיש בי, בגרות, התמדה, אחריות, פיתוח קשרים עם אנשים, אני מקווה שזה ילווה אותי בכל תחום אחר בחיים שלי... הבנתי כמה חזק הכוח של הקבוצה וכמה רחוק אפשר להגיע עם מספיק רצון. (ש"שינים, בתוך: סרטוני תדמית שנת שירות בבני עקיבא).

שנת שירות במחנות העולים – "שיא תהליך ההתחנכות"

תפיסת ההגשמה ושנת השירות בתנועה
תנועת הנוער המחנות העולים היא תנועה חלוצית-ציונית-סוציאליסטית, שקמה בשנת 1926. התנועה שואפת ליצירת חברה יהודית שוויונית בארץ ישראל, תוך שלום עם שכניה. התנועה מחנכת את חניכיה לשבעה עקרונות יסוד: שוויון, שותפות גורל, אהבת הארץ, שלום, שיתוף, חירות ועבודה. התנועה פועלת לאור ערכי הדמוקרטיה, החלוציות, הומניזם, סוציאליזם וציונות.

אחד מהעקרונות המנחים של התנועה הוא היותה "תנועה של חניכים". המשמעות היא שהוויית החניכים הפועלים בה היא ריבונית ויוצרת. חברות הנוער במחנות (מוקדי הפעילות, סניפים) מהוות קרקע ללמידה פורה ולהגשמת הערכים אותם בוחרים החניכים לשים במרכז חייהם. קיימים כמה מוסדות חניכים המהווים את ליבה של התנועה, משפיעים על הלך הרוח במחנות ויוצרים פלטפורמה למנהיגות אזורית וארצית. בין מוסדות אלה: ועידה (מתכנסת אחת לארבע שנים), מרכז תנועה (הגוף המיישם של החלטות הוועידה), מזכירות מרכז (קשר בין המחנות), צוות מפעלים, צוות עיתון התנועה ועוד.

על פי תפיסת ההגשמה של התנועה, שנות ההגשמה מוגדרות מסיום התיכון ויציאה לשנת השירות ועד סיום המסלול הצבאי, במסגרת הנח"ל. לתפיסת התנועה כולם יכולים לצאת להגשמה, ללא תהליך ממיין. שנת שירות נתפסת כשנת ההתחנכות האחרונה בתנועת הנוער ובהרכבה מובנים גם שנת השיא של תהליך זה. שנה זו היא הגשמת הערכים של התנועה, כאשר הש"שינים חיים לפי הערכים שעל פיהם התחנכו במחנות.

הדימוי של חבר ש"ש הוא של מישהו שרוצה להמשיך להיות בתנועה או להגשים את הערכים. התפיסה היא ששנת שירות

היא קשה ו"דורשנית" והיא הדרך אל החיים הבוגרים. זה ברור שזה היעד, וזה ממש קו ישיר ודרך ברורה להמשך בתנועה. (הדס ייטב־בירן, רכז הגשמה, תנועת המחנות העולים, 2020).

שנת השירות בתנועה נקראת "גרעיני מחנכים", ומראש היא מוגדרת כחלק ממסלול הנח"ל. גרעיני המחנכים צמחו בשנות ה-90 במאה העשרים, לאור שינוי יעדי ההגשמה בתנועה, ובהשראה מ"חוות ההכשרה" בתנועת הנוער העובד והלומד ובתנועת השומר הצעיר. השינוי התבטא במעבר מגרעינים שהולכים לקיבוצים לגרעינים שהולכים למקומות מגוונים בחברה הישראלית, ובונים יחד אורח חיים שיתופי, וכן במעבר בין עבודה חקלאית לעבודה חינוכית (אבן, 2020).

היום, מוגדרת שנת השירות כ"תהליך אישי פנימי של שינוי, כמו גם תהליך של שינוי והשפעה על הסביבה והקהילה בתוכה פועלים, ועל החברה הישראלית כולה". (פרסום באתר תנועת המחנות העולים).

בשונה ממרבית התנועות האחרות, ההצטרפות לשנת השירות מותנית בהצטרפות למסלול הנח"ל. בתפיסת התנועה, מסיים י"ב שלא הצטרף לגרעיני המחנכים ולמסלול הנח"ל עוזב את התנועה.

הפרק הראשון של גרעין הנח"ל נקרא ש"ש. הם מבינים שזה מחובר אבל מבחינתם הנח"ל קשור לצבא ושנת השירות קשורה לתנועה, הם עושים ממש הפרדה בעניין הזה. (הדס ייטב בירן, שם).

כבר בקיץ בין י"א לי"ב מחולקים חברי השכבה לגרעינים, מהם מורכבות הקומונות. הגרעין הוא הקבוצה איתה ילכו לאורך כל מסלול ההגשמה, והקומונה היא הקבוצה של המשימה, אשר בשנת השירות יגורו בבית אחד.

נכון לשנת 2020 הורכבו שני גרעינים, מהם יצאו ארבע קומונות.

מסלולי שנת השירות, המשימות והקומונות

גרעיני מחנכים

מסלול זה מיועד לבוגרי התנועה ותחילתו כבר מכיתה י"ב. מצטרפים לגרעינים כבר בתחילת י"ב, ולוקחים חלק בגיבוש הגרעין. המשימה המרכזית בשנת שירות זו היא משימה תנועתית: הדרכה במחנות של התנועה. הש"שינים לא פועלים כרכזים אלא כמדריכים של שכבה בוגרת (ט'-י"ב), בחלק מהמחנות הם מדריכים גם את השכבה הצעירה.

בנוסף, פועלים הש"שינים בשעות הבוקר במסגרות חינוכיות, בעיקר בבתי ספר. המשימות בבוקר מוגדרות כמשימות אשר משרתות את העשייה התנועתית במחנות, ועם אוכלוסיית הילדים והנוער שהם חלק מהמחנות, או עתידים להיות.

המשימה של גרעיני המחנכים מוגדרת כ"מעשה בתוך החברה הישראלית", בדגש על עבודה עם נוער, ויצירת שינוי חברתי אל מול אתגרי החברה.

היום יותר מבעבר ניתן לומר כי מרבית הנוער בישראל הוא נוער בסיכון, הסיכון שבאדישות החמורה לכול, הסיכון שבמאבק היומיומי כל אחד רק לעצמו, הסיכון שבאלימות הגוברת שהפכה לכלי תקשורת נורמטיבי, ויותר מכול – הסיכון בחברה שלא מאמינה שניתן לראות לכל זה סוף. אנחנו רוצים לקרוא תיגר על החברה הזו ומזמינים בני נוער לסביבה אלטרנטיבית, סביבה בה הביקורת החברתית שזורה בחיפוש אחר תמונת עתיד אחרת. (אתר תנועת המחנות העולים).

אחד העקרונות החשובים בשנת השירות הוא שימת הדגש על חיי הקבוצה, חיי השיתוף והחיים החברתיים. הקבוצות נבנות

ומתגבשות כבר במהלך כיתה י"ב וממשיכות יחד בשנת השירות ובשירות הצבאי בנח"ל כגרעין. לאורך השנים מקבלת הקבוצה הדרכה וליווי צמודים, על ידי מדריך הגרעין ומדריכים נוספים. לגרעיני המחנכים יכולים להצטרף גם ש"שינים שאינם בוגרי התנועה, אלה מהווים מיעוט ביחס למספר הש"שינים מהתנועה. את משמעותה של הקבוצה תיארו ש"שינים בתנועה:

גרעין זה קבוצה של אנשים, גדולה ותומכת, בה אפשר להגיד מה שאתה חושב. אנשים שמבינים אותך, שאתה עובר איתם את אותו התהליך, תמיד השיחות מאוד טובות על יחסים. אנחנו חיים בשיתוף כלכלי ומדברים אחד עם השני על הבעיות שלנו, יש אוזן קשבת של מי שיקשיב לנו ויתמוך בנו, תחושה כיפית שאתה הולך לפגוש את החברים שאתה גר איתם. שאני מרגישה שאני לא עושה את זה לבד, שיש לי עוד קבוצה שעושה את זה איתי. זה אנשים שאני הכי סומכת עליהם בעולם. (סרטון 'תכלס גרעין', אתר תנועת המחנות העולים).

הקומונות בגרעיני המחנכים:

קומונה במבשרת ציון – מדריכים בפריסה רחבה של מחנות: ירושלים, קיבוצים במועצה אזורית מטה יהודה, ראשון לציון ותל אביב.

קומונה בהרצליה – מדריכים ברעננה, הרצליה ופתח תקווה. קומונה בעכו – מדריכים בקיבוצים של מועצה אזורית זבולון.

גרעין זמר

גרעין זמר מיועד לש"שינים שאינם מתחנכי ובוגרי התנועה. ההגדרה של שנת השירות בגרעין זמר היא הדרכה של נוער בעיירות פיתוח, והצטרפות לתנועה.

שנת השירות בגרעין זמר היא שנה של מגורים ליד קיבוץ עירוני של בוגרי התנועה. הרעיון של קיבוץ עירוני הוא חיי שיתוף

ומעורבות בקהילה, ליצירת שינוי חברתי דרך פרויקטים חינוכיים בעיר. הש"שינים בגרעין מצטרפים ושותפים במשימות החינוכיות של חברי הקיבוץ העירוני בעיר.

הקומונה נמצאת בנוף הגליל, ובה 12 חברים. הש"שינים פועלים במחנות בקריית ביאליק, במגדל העמק ובנוף הגליל. מחנות אלה מוגדרים כ"בתי חינוך", ומיועדים לנוער מאוכלוסייה במעמד סוציו-אקונומי נמוך או אוכלוסייה בהדרה. בתי החינוך עובדים במודל דומה למחנות, אך מתפקדים גם בצורה פתוחה יותר, במודל של "מועדון נוער".

בשונה מגרעין המחנכים, אשר פעילותו מתמקדת בפעילות תנועתית, בגרעין זמר הש"שינים מבצעים משימות מגוונות, בין אלה פעילות חינוכית במועדוניות לילדים, פעילות בבית חם לנערה, מפגשים בין בני נוער יהודים וערבים ועוד.

החבר'ה שיוצאים לשנת שירות מחפשים ריגושים, הגדרות, דימויים, משהו גדול שיספק אותם. הם הולכים לנח"ל אחרי הש"ש. והם חותמים על זה כבר בי"ב. בשנים הראשונות הם היו חותמים דח"ש ואז במהלך הש"ש חותמים לנח"ל. היום הם מחויבים לחתום כבר בי"ב. הם בעצם בוחרים להצטרף לתנועה. היום הקומונה של גרעין זמר בנוף הגליל, והקומונה של גרעין המחנכים בעכו, מאוחדים לגרעין אחד. זה הישג חינוכי שאנחנו גאים בו כי הם מתאחדים עם גרעין תנועתי אחר והם מרגישים חלק מהשכבה. (הדס ייטב-בירן, שם).

גרעין אדום

גרעין אדום הינו מסלול תנועתי חדש, אשר נפתח בתנועה בשנת הפעילות 2020-2021 (תשפ"א). הגרעין מיועד לאנשים שלא גדלו או התחנכו בתנועה, ורוצים להצטרף לפעילות החינוכית. הגרעין

נמצא בחבל אילות שבערבה, ומשלב עבודה חינוכית לצד עבודה חקלאית.

הגרעין עתיד לפעול במתכונת דומה לגרעין זמר, בשילוב בין פעילות תנועתית לפעילות חינוכית במסגרות שונות בערבה ובאילת. בנוסף, עובדים הש"שינים בעבודה חקלאית בקיבוצים ובמושבים בערבה. הגרעין מלווה ומודרך על ידי מדריך גרעין וכן על ידי חברים מהקיבוץ העירוני באילת.

מכיוון שמדובר במסלול חדש, אופי המשימות והאיזון בין העבודה החקלאית לחינוכית ובין פעילות תנועתית לפעילות חינוכית במסגרות אחרות נמצאים בבחינה ובבדיקה. להצהרת התנועה, המטרה היא לשמור ולחזק את הרוח והעשייה התנועתית, לצד הצעה של שנת שירות מגוונת ואטרקטיבית.

אנחנו צריכים להרגיש את השטח ולהבין מה מתאים. לא רוצים להיות פופוליסטים, רוצים לשמור על הרוח שלנו ושל התנועה שלנו. המטרה של הש"ש היא כשנה מכוננת שבונה את התנועה והתנועה משתקפת ממנה, וזה משהו שאנחנו רוצים לשמור עליו. (הדס ייטב־בירן, שם).

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה
החשיפה לשנת שירות, בדומה לתנועות אחרות, קיימת בצורה אינהרנטית בתוך פעילות התנועה, מכיוון שמחנות רבים מנוהלים ומודרכים על ידי קומונרים בשנת שירות. רעיון שנת השירות וההגשמה בתנועה הוא חלק מהמסלול הידוע, המוכר והברור לכל החניכים.

השיח הרשמי על הגשמה ועל גרעיני המחנכים מתחיל בכיתה י"א, אחרי המסע לפולין המתקיים באמצע השנה. בפסח מתקיים סמינר שכבתי העוסק בהגשמה ומזמין את חברי השכבה להיכנס

לתהליך. בקיץ בין כיתה י"א לי"ב מתבצעת חלוקה לגרעינים, איתם הם יהיו גם במהלך י"ב וגם במהלך שנת השירות והנח"ל. למעשה, ההחלטה להצטרף לגרעין ולהגשמה מתבצעת כבר בסוף כיתה י"א, זאת בשונה מהתנועות האחרות, בהן ההחלטה מתבצעת לרוב במהלך כיתה י"ב.

בסוף כיתה י"א מצטרף לשכבה צוות הדרכה, המורכב מרכזי קומונות ורכזי גרעין. אחד מהם מרכז את שנת י"ב ואחד ממשיך איתם לאורך כל מסלול ההגשמה.

במהלך כיתה י"ב מתקיימים סמינרים העוסקים בחיי גרעין, בתפקיד התנועתי, בנושאים חברתיים וערכיים וכן במשימות בשנת השירות. בחצי השני של השנה מצטרפים לסמינרים חברים מחוץ לתנועה, שבחרו להצטרף למסלולים הגרעיניים התנועתיים (זמר ואדום). התנועה לא מקיימת תהליכי מיון לשנת השירות, מתוך אמונה שכל אחד יכול להתקבל.

אם אנחנו מזהים קושי אנחנו ננסה להתמודד איתו, ויש לפעמים שלא מקבלים. אבל אין מיונים, כל אחד יכול להתקבל. אנחנו רוצים להעצים אותם. אנחנו מקבלים הרבה חבר'ה שלא התקבלו במקומות אחרים ואז מגיעים אלינו. אנחנו עושים מאמץ גדול לא למיין מתוך אידיאולוגיה. אנחנו בגישה של "מי שמתחייב אלינו, אנחנו מתחייבים אליו". (הדס ייטב-בירן, שם).

בחלק הראשון של השנה מתבצעת הכשרה אינטנסיבית למשימות, בלוח זמנים קבוע וברור. הסיבה להכשרה זו היא כמענה לקושי של הש"שנים בתחילת השנה להתארגן, להבין את המשימה ולקחת אחריות מלאה על המשימה.

במהלך שנת השירות יש שני עמודי תווך של ליווי והכשרה. האחד, "יום גרעין" – מתבצע בכל יום ראשון, בקומונה. מהבוקר ועד הלילה. חלק מהיום מוקדש להיבטים חברתיים של הגרעין

וחלק סדנאי־מקצועי. מדריך הגרעין מעביר את התכנים ולעיתים גם חברים מהגרעין. השני, "יום מרחב" – מתבצע בכל יום רביעי. יום המוקדש לליווי המשימתי, על ידי רכזי הדרכה וגורמים נוספים במרחב. ביום זה הש"שינים מחולקים על פי המשימות שלהם, ועובדים עם רכזי מחנות נוספים. בנוסף לימים הקבועים מתקיימים אירועים שנתיים לכלל הש"שינים: טיולים שכבתיים, טיולי קומונה, סמינרים.

מטרת הליווי וההדרכה היא למידה, והמקום לשלב בין למידה לעשייה. במהלך ימי ההכשרה לומדים הש"שינים על נושאים מגוונים, בהם: כלכלה, ציונות, פילוסופיה, יהדות, פוליטיקה, מנהיגות, מחאה חברתית, חיי קבוצה, תרבות ומגדר ועוד.

הם לומדים הרבה, יש הרבה תכנים להעביר להם. כאן אנחנו פוגשים אותם בכל השבוע שלהם, ויש לנו מה להגיד להם וללמד אותם. אנחנו שומרים על המתח בין חינוך למשימה. התנועה בהגדרתה היא פועלת, אנחנו רוצים להיות בעשייה. יש לנו מה ללמד אותם אבל צריך לשמור על איזון, לא רוצים להיות מכינה, רוצים שהם יהיו בשטח.

היום יום של שנת השירות צריך לשקף את סדר היום של תנועת הנוער, את מה שהם צריכים להיות בחברה הישראלית. צריך לדעת לזהות מציאות, להבין את התהליכים שמובילים למציאות הזאת וליזום פעילות בהתאם. זה בא גם להגיד להם שככה הם צריכים להיות בהמשך. זו שנה מכווננת לעתיד שלהם, כגרעין, כאנשים. (הדס ייטב־בירן, שם).

בסיום שנת השירות ממשיכים חברי הגרעין למסלול הנח"ל ולאחריו לקיבוצי הכשרה, חיים בהם ועובדים בתפקידים שונים בתנועת הנוער או במשימות חינוכיות אחרות.

ש"שינים בגרעין מחנכים מספרים על החוויה:

אתה באמת יכול להביא את הנושאים שחשובים לך ומעניינים אותך ואנשים ידברו על זה. להבין שאני הופך להיות דמות משמעותית בשביל החניכים, להכיר בן אדם באופן אישי יותר, החלומות שלו והשאיפות שלו. כל דבר שהם אומרים אני מקשיב ונותן להם עצות. הם מרגישים מספיק בנוח לדבר איתי ולשתף אותי בצרות שלהם, להיות הדמות הזאת. אני מרגיש שכל מה שאני עושה כאן זה משמעותי. (סרטון 'תכלס גרעין', שם).

שנת שירות בשומר הצעיר – "שנת הכשרה"

תפיסת ההגשמה ושנת השירות בתנועה

תנועת השומר הצעיר, שהוקמה באירופה בשנת 1913, היא תנועה ציונית-סוציאליסטית. התנועה דוגלת בערכים של ציונות, סוציאליזם, אחוות עמים, שוויון ופמיניזם. המשמעות של להיות "שומר" או "שומרת" היא זהות שלמה, דמות אדם הבוחר בחירות ערכיות, על פי ערכי אמת וצדק.

כבר מראשיתה של התנועה הוגדרה ההגשמה כאחד מעקרונות השיטה החינוכית, לצד עקרונות הכוליות, המרד, הצופיות, הקבוצה, הקן והקשר בין מדריך לחניך (שיטת החינוך של השומר הצעיר, אתר תנועת השומר הצעיר).

עקרון ההגשמה הוא צו תנועתי, המחייב את החניכים לקיים את ערכיה. ההגשמה לא נובעת ממחויבות למדריך או מרצון להצטיין, כי אם מתחושת אחריות פנימית, תחושת שליחות אישית המפעמת בחניך. שיאה של ההגשמה מתבטא בדרישה לקיום אורח חיים שומרי גם בבגרות.

תנועת הנוער השומר הצעיר הייתה הראשונה שהתוותה את המושג "הכשרה", כביטוי לעיצוב דמותם האישית והחינוכית של המגשימים. ההכשרה מתחילה בשנות החניכות במסגרת הקן, וממשיכה ב"חוות הכשרה", המהווה תקופת זמן, שלב בו הבוגרים מכינים את עצמם לקראת חיים חלוציים. חוות ההכשרה ההיסטוריות הכינו את החלוצים לעלייה ולהתיישבות בארץ, במסגרת קבוצות. מסלול שנת השירות היום, המתקיים במתכונת של "חוות הכשרה", הוא המשך המסורת והרעיון של חוות ההכשרה ההיסטוריות.

מסלולי שנת השירות בשומר הצעיר שואבים השראה מחוות ההכשרה בגולה שהתקיימו לפני 100 שנים. באותן חוות הכשרה החליטו נערים ונערות אמיצים/ות לעשות שינוי דרמטי,

להכשיר את עצמם להיות מנהיגים ומנהיגות של עם ולעלות לארץ ישראל בשביל להקים את מדינת ישראל. גם היום יש לנו משימה דרמטית – חינוך לשוויון, לציונות ולקבוצה. כי אין לנו ארץ אחרת. (שנת שירות, פורסם באתר תנועת השומר הצעיר).

בשנת 2001 הגדירה הוועידה העשירית של התנועה את עצמה מחדש כ"תנועת חיים", ואת ההגשמה כדרך חיים, מעשה מתמשך לאורך החיים ובא לידי ביטוי בתצורות שונות, בשלבים שונים בחיים (שלב הנעורים, חוות ההכשרה, צבא וחיים בוגרים). לשם כך החליטה התנועה לקיים מסגרות שיאפשרו לבוגריה להגשים את הערכים שספגו במהלך שנות חניכותם, ולחדש את מסלולי ההגשמה (אבן, 2020).

אנחנו מדברים הרבה לאחרונה על כך שאנשים אומרים "הגשמה" והם מדברים לציוני עתיד. ואנחנו מדברים על מה זה הגשמה עכשיו, מה זה הגשמה בכל שלב בחיים, מה זה הגשמה שאני בקן, מה זה הגשמה שאני חי בקבוצה. (שמואל ורון, רכז חוות הכשרה, תנועת השומר הצעיר, 2020).

כל מסלולי ההגשמה בתנועה, בין אם בקיבוץ, בעיר או בקהילה אחרת, מתחילים ומתקיימים במסגרת חוות הכשרה. חלק מהמשתתפים בוחרים במהלך שנת השירות להמשיך למסלול הנח"ל ולאחר מכן לתנועת הבוגרים. חוות ההכשרה נתפסת על ידי התנועה כמקום להגשמה אישית, קבוצתית ופלטפורמה ליצירת שינוי חברתי ושוויון חברתי, באמצעות פעילות תנועתית (שנת השירות, אתר תנועת השומר הצעיר).

התנועה הגדירה ערכים מרכזיים לחוות הכשרה:

1. שיתוף ועצמאות – חברי ש"ש יתנסו בחיי שיתוף ובמשימה משותפת. הגרעין ילווה על ידי מדריך, ויושם דגש על עיצוב התרבות הגרעינית, ניהול משק בית, ניהול תקציב, קבלת

החלטות משותפות, תרבות והווי קבוצתי וחזוק קשרים וחברויות.

2. שינוי חברתי – הגדרת המשימה המרכזית כחינוך הדור הבא, על ידי הובלת קינים והובלת פעילות תנועתית ארצית. במסגרת זו מתקיימים ימי הכשרה העוסקים בחינוך, עצמאות, חשיבה יצירתית והובלה.

3. המשכיות – עידוד בחירה במסלול הנח"ל כשירות צבאי, במסגרת גרעין. במסגרת הגרעין ימשיכו כקבוצה, המלווה ומודרכת על ידי התנועה.

מסלולי שנת השירות, הקומונות והמשימות
בתנועה שלושה מסלולי שנת שירות:

מסלול חוות הכשרה, קבוצות המשך – מהות המסלול היא ריכוז קינים, פעילות תנועתית ויצירת חברת נעורים עצמאית ושוויונית במוקדי הפעילות. הפעילות של הש"שינים מוקדשת רובה ככולה לפעילות תנועתית. כל קומונר מרכז קן, ולעיתים שני קינים. כיום מחזיקים הש"שינים כשני שלישי מקיני התנועה. בבקרים, עובדים הש"שינים בבתי הספר של החניכים, ומשתלבים במשימות חברתיות או בליווי פרטני. בנוסף הם משתלבים בחינוך החברתי ובהווי התרבות של הקיבוץ בו הם חיים.

אנחנו ממש מנסים שהמשימות יהיו קשורות לחניכי התנועה ולא להתפזר. גם בבתי הספר אנחנו מנסים לצמצם לדברים שהם רלוונטיים לחניכים שלנו. (שמואל ורון, שם).

נוסף לפעילויות במוקדי הפעילות, וכחלק מתהליך בנושא מנהיגות שהובילה התנועה, הוחלט על הקמת צוותי פעולה רוחביים של הש"שינים, אשר פועלים בנושאים שהתנועה הגדירה כחשובים. הצוותים מורכבים מש"שינים מקומונות שונות, העובדים יחד על

נושא ומשימה. בין אלה: צוות פוליטי, צוות פיתוח תכנים, צוות קיום משותף, צוות מפגש עם החטיבה הערבית, צוות מנהיגות שכבה, צוות מנהיגות חניכים ארצית. הצוותים נפגשים אחת לחודש וחצי, מחלקים משימות ועושים אותן באזורים בהם הם פועלים. בשנת הפעילות 2021 עתיד לקום צוות הגשמה, לחיבור כיתות י"א-י"ב לרעיון ולמסלולי ההגשמה.

המסלול מיועד לבוגרי התנועה ולבוגרי מסלול "נחשונים". נחשונים הינו ארגון נוער שהקימה תנועת הבוגרים של השומר הצעיר, לסניפים קוראים "בתי נוער" או "בתי נחשונים". לארגון הייתה שנת שירות עצמאית והוא תפקד כגוף משלח. שנת השירות עמדה בסימן שאלה, בגלל מיעוט משתתפים, והוחלט שהתנועה תהיה הגוף המשלח שלהם. בוגרי נחשונים משתלבים בקבוצות ההמשך בחוות ההכשרה, אשר מתגבשות כבר במהלך י"ב.

כיום קיימות בתנועה תשע קומונות של קבוצות המשך, שבע של בוגרי התנועה ושתיים של בוגרי נחשונים. הקומונות מפעילות שישה אזורים, ונמצאות ב: קיבוץ שמיר, עכו, קריית אתא, חדרה, ראשון לציון, ירושלים, קריית גת, באר שבע, קיבוץ שריד. ככל קומונה 10-15 קומונרים.

מסלול קבוצות חוץ-תנועיות – קומונות המיועדות לש"שינים שלא התחנכו בתנועה. קומונות מקומיות, הפועלות בקיני התנועה או בבתי נחשונים, ועוסקות בנושא מוגדר. למשל: צדק חברתי, קיום משותף. השנה פועלות שתי קומונות, אחת בחיפה ואחת בירושלים.

מסלול ש"ש בקהילה – מסלול המיועד למצטרפים חדשים שלא התחנכו בתנועה. נמצאים במרחב הכפרי ועוסקים בחקלאות ובחינוך. הש"שינים מגויסים לשנת שירות דרך התנועה הקיבוצית.

המיון, ההכשרה והליווי לאורך השנה מתבצעים על ידי המוסדות בהם נמצאים, ולא על ידי התנועה.

נכון לשנת 2020 פעלו בארבע קבוצות: חוות אדמה, אופק ונעמן (מטה אשר), מוסד שקמה.

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה
רעיון חוות ההכשרה ושנת השירות חשוף וידוע לחניכים בכל שנות פעילותם בתנועה, מכיוון שרכזי הקינים הם קומונרים. השיח המרכזי על הגשמה ויציאה לשנת שירות מתקיים במהלך כיתה י"ב, במסגרת קבוצות ההמשך. במהלך שנת י"ב עוברים המדריכים שבועה סמינרים לאורך השנה, אחת לחודש וחצי. בתחילת השנה כשכבה ובמהלך השנה בחלוקה לקבוצות שעתידות להיות קבוצות הגרעינים לשנת השירות. ההדרכה היא שכבתית, וכולם לוקחים בה חלק.

מה שיפה זה שאתה יכול לבוא לסמינרים, לבדוק ולנסות, לראות אם זה מתאים לך, ויש סמינרים משמעותיים של קבוצות ההמשך שבאמת מראים לך את הדרך, לכל אחד יש מקום שם שהוא יכול להיות בו. (קומונרית בשנת שירות, קבוצת מיקוד בנות, 2020).

בחודש פברואר מוגדר תאריך כ"יום הבוחר.ת" בו מתקיימת חתימה על דחיית שירות והחלטה אם להצטרף לשנת השירות. מדריך שבוחר לא להצטרף אינו משתתף בקבוצות ההמשך, ממשיך עם התפקיד הקיני שלו, ומסיים את פעילותו בתנועה.

בעבר, אחוזי היציאה לשנת השירות היה גבוה מאוד. הרוב המוחלט מבין חברי שכבת י"ב היו לוקחים חלק בקבוצות ההמשך ושנת השירות. בשנים האחרונות, בהתאם לתהליכים שקורים בתנועות אחרות, יש ירידה בחתימה לשנת שירות בתנועה. מסיימי י"ב בוחרים להתגייס, להתנדב למכינות או למסלולי שנת שירות אחרים מחוץ לתנועה.

מצטרפים חדשים לשנת השירות עוברים תהליך של מיון על ידי התנועה. תהליך הכניסה לשנת השירות כולל ארבעה כנסים לאורך השנה, סמינרים בני יומיים בנושאי אידיאולוגיה של התנועה, החיים בקבוצה. הסמינרים הם גם הכשרה וגם מיון. לא מתבצע מרכז הערכה מסודר.

בפברואר, במקביל ל"יום הבוחר.ת", מתקיימות ועדות פדגוגיות, שם מתקבלת החלטה על מי נכנס ומי לא. בפסח מצטרפים את המועמדים לקייטנות של התנועה, ושם הם עושים התנסות בהדרכה. לאחר מכן משבצים אותם לקומונות.

לכל גרעין יש שני מדריכים מלווים ורכז משימה. מדריכי הגרעין נפגשים לפגישות ליווי אחד על אחד עם הש"שינים, ובנוסף מתקיים יום הכשרה על חיי קבוצה וחצי יום הכשרה משימתית, על תכנים של התנועה ועל ריכוז הקינים.

מדריכי הגרעינים מעידים כי בשנים האחרונות נוצרה תלות גבוהה של הש"שינים בהם כמדריכים, וחוסר עצמאות. הדבר נוצר בין היתר בשל נוכחות מוגברת של בוגרים (מעל גיל 21) בפעילות התנועתית הקינית ובהדרכת שכבות י"א-י"ב, דבר המייתר ומחליש את הש"שינים כרכזים, כמובילים וכמקבלי ההחלטות.

המטרה שלנו היא לפתח מחנך ומחנכת שיש להם סט כלים והם יכולים להשתמש בהם במציאות משתנה. ללמד אותם איך לנתח סוגיות מורכבות, איך להסתכל רחב, איך לפתח אג'נדה חינוכית וכו'.

זה גרם לנו לחשוב על מודלים אחרים על ההכשרה, יותר למידה עצמאית, יותר אחריות על הלמידה, מה התפקיד של הקומונר, מה האחריות שלהם, ואיך מתמודדים עם זה שמבחינת היחס הציבורי ואיך שמתייחסים אליהם בקהילה, התפקיד שלהם כבר לא נתפס משהו, ואת זה אנחנו רוצים לשנות. (שמואל ורון, שם).

קומונרים בחוות ההכשרה בתנועה מספרים על החוויה בשנת השירות:

שנת השירות היא משהו להתבסס עליו, איזה דעה שאתה יכול לכוון אליה, מקום שאתה יכול ללכת אליו, אתה יודע שיש לך איזה מטרה;

יש בזה משהו כל כך חזק שתנועה גדולה פשוט מתעסקת בנושא אחד, שפשוט הרגשתי שיש לי מקום בתנועה הזאת. אני חושבת שחוות ההכשרה זה המעשה שלכם, זה המעשה שצריך לעשות בחברה הישראלית היום. אין עוד מקום שבו משפיעים, פשוט משפיעים ישירות על החברה הישראלית. בשנת שירות אנחנו הולכים לילדים שהם חלק מכל קצוות החברה הישראלית, ובאים לחנך אותם, באים להראות להם פרספקטיבות אחרות, באים לגרום להם להתאהב בתנועה כמו שאנחנו התאהבנו בתנועה;

להיות חלק מתנועה זה להיות חלק ממה שהיה באמת גדול, לעשות את העבודה שלי במקום מסוים אבל לדעת שהאפקט שלי הוא יותר גדול ושאני לא לבד בזה. (סרטון 'שנת שירות – השנה שלי להתחבר').

שנת שירות במכבי הצעיר – "המכבי הצעיר ללא הגשמה כגוף ללא נשמה"

תפיסת ההגשמה ושנת השירות בתנועה

תנועת ה"מכבי הצעיר" הוקמה בשנת 1929 כתנועת נוער של תנועת הספורט ה"מכבי". התנועה הינה תנועה חינוכית חלוצית, א-פוליטית, הנשענת על ערכי הציונות, היהדות והספורט. התנועה מכוונת ומחנכת את חבריה לחלוציות ולשירות אזרחי וחברתי בכל שטחי החיים, לפי "צווי שעה", בדרך של יוזמה אישית יוצרת. כחלק ממנהגות התנועה, היא מכירה בכך שחבריה יכולים להיות בעלי דעות שונות ומגוונות, ללא ייחוד מפלגתי או שיוך פוליטי. כחלק מכך, רואה התנועה את עצמה כנושאת את רעיון איחוד העם והאומה ללא הבדלי השקפה ורעיון, למען ביצור, ביסוס וחיזוק המדינה. התנועה מבוססת על עקרונות חינוכיים לפיהם הנוער הוא היסוד הדינמי של העם, ומטרת החינוך בתנועת הנוער היא יצירת דור אחראי, יוזם ופועל. החינוך בתנועה נועד לעצב דמות אדם שלם בגופו וברוחו, איש מוסר, המוכשר לקבל את גורל העם ועתידו. בוגרי התנועה יחיו לפי העיקרון של "נפש בריאה בגוף בריא".

דרך הביצוע המרכזית של ערכי התנועה הינה בהגשמה אישית של הבוגרים. הדבר מתבטא באחד מעקרונות התנועה "המכבי הצעיר ללא הגשמה כגוף בלי נשמה". תפיסת ההגשמה בתנועה היא שההגשמה האישית הינה דרך חיים. ההצטרפות למסלול הגשמה תנועתי מוגדר, כמו שנת השירות או הנח"ל, היא התנסות במסגרת קבוצה, בדרך להגשמה אישית. מסגרות ההגשמה השונות אינן עומדות בפני עצמן ככיוון או כדרך חיים, אלא מהוות מסגרת בה כל פרט יקבל את החלטותיו האישיות. הגשמה אישית משמעותה להיות אזרח פעיל בחברה, הפועל לאור ערכי התנועה. (מבוסס על ריאיון עם בוגרי התנועה, מתוך: אבן, נ. שיחות על הגשמה בתנועות הנוער 2019-2020).

מסלול שנת השירות הינו אחד מהמסלולים המוצעים לבוגרי התנועה, לצד מסלול הנח"ל. בעבר, חתמו חברי השכבה הבוגרת במהלך כיתה י"ב על אחד המסלולים. בשנים האחרונות כל מי שבחר לצאת למסלול הגשמה במסגרת התנועה מתחיל במסלול שנת השירות, ובמהלכה בוחר אם להמשיך למסלול הנח"ל.

שנת השירות מיועדת למתחנכים בתנועה, ולא לאנשים מבחוץ. בשנים האחרונות משתתפת התנועה בימי חשיפה של שנות שירות בבתי הספר בהם נמצאים חניכיה. המטרה היא לא גיוס משתתפים נוספים, אלא חיזוק ההרגשה של החניכים שהמסלול חשוב ובעל נוכחות, גם אל מול המסלולים האחרים.

בשנים האחרונות מעידים מתחנכי התנועה כי הם מרגישים מיצוי במשימות וחלקם פונים לשנות שירות מחוץ לתנועה. כחלק מחזון מחלקת הגשמה נעשית עבודה על חיזוק תדמית שנת השירות, כדי למצב את התנועה כמקום הראשון לבחור בו להגשמה. במסגרת זו נקבעו משימות משמעותיות יותר לש"שינים, וחוזק הקשר למסלול הנח"ל. מטרה נוספת של המחלקה היא הגדלת מספר הקומנונות, כדי להגדיל את מספר הסניפים בתנועה. מחלקת הגשמה של התנועה פועלת גם לחיזוק הקשר בין מכבי צעיר לתנועת מכבי עולמי, על ידי שליחת מתנדבי שנת שירות לסניפי התנועה בחו"ל.

מסלול שנת השירות, הקומונות והמשימות

שנת השירות בתנועה משלבת בין פעילות תנועתית לפעילות קהילתית, כאשר המשימה המרכזית היא משימה תנועתית ובראשה הקמת סניפים ושימור הפעילות בסניפים קיימים, זאת בתפקידי ריכוז סניפים, ריכוז הדרכה והדרכה. כעשרה רכזים מתוך 25 סניפי התנועה הם ש"שינים.

כל הקומונות פועלות במתכונות של פעילות בוקר בבתי הספר, בעיקר באלו שמהם מגיעים חניכי הסניפים. חלק פועלים בבתי ספר של נוער בסיכון או בכיתות חינוך מיוחד. בשעות אחה"צ פועלים

בסניפים (יומיים בשבוע) ובמשימות קהילתית אחרות (הוסטלים, מועדוני נוער, בית חם ועוד).

בשנים האחרונות יש דרישה מהרשויות לייצר "מועדון נוער" בתוך הסניף, בימים שלא מתקיימת פעילות תנועתית. המטרה היא שהפעילות תהיה עם אופי אחר, פעילות פתוחה, חוגים וכו', לא פעילות תנועתית. חברי הקומונות לא מגלים מוטיבציה רבה לפעילות מסוג זה, מכיוון שמחפשים משימות משמעותיות ומעניינות יותר.

הגענו לנקודה שהמאזן בין הפעילות הקהילתית לתנועתית לא היה נכון. הפעילות הקהילתית תפסה יותר מקום. מי שיוצא לש"ש צריך לעשות ש"ש במכבי צעיר קודם כל, ואח"כ המשימה הקהילתית. שנת השירות זו היום הדרך המיטבית של התנועה להקים סניפים חדשים. השאיפה היא שהש"ש יפעלו עד שלא יצטרכו אותם, שלא יצטרכו אותם יותר, שהסניף יהיה יציב כדי לשכור רכז שכיר, שהבוגרים יהיו אוטונומיים כדי להדריך. בעבר היינו גם בפנימייה והחלטנו להפסיק את המסלול הזה, כי זה לא היה חיבור מספיק חזק לתנועה. (קינן בירנבאום, מנהל מחלקת הגשמה מכבי צעיר, 2020).

משימה ייחודית לשנת שירות בתנועת מכבי צעיר היא יציאה למשלחות בחוץ לארץ, כחלק מהקשר עם תנועת מכבי עולמי. המשלחות יוצאות במסגרת "מרוץ הלפיד" שמתקיים בחג החנוכה, כנסי מדריכים, מחנות קיץ בסניפים בחו"ל ואירועים נוספים. בשנים האחרונות אף הגיעו מתנדבים מהתנועה המקבילה של מכבי צעיר בעולם, "BBYO". הם שולבו בתוך אחת הקומונות. בשנת 2021 עתידים להגיע מתנדבים ממכבי קנדה לשנת שירות בישראל.

קומונת שנת שירות כוללת 8-12 חברים, החיים יחד בעיר. נכון לשנת 2020 פעלו בתנועה 60 ש"שינים בשש קומונות. בשנת הפעילות 2021 תיפתח קומונה נוספת, כאשר השאיפה של התנועה היא להגדיל את מספר הקומונות.

התנועה בוחרת מקומות להקמת קומונות על פי צרכיה, כמו סניפים אשר דורשים חיזוק או מקומות בהם רוצים להקים סניפים חדשים. שיקולים נוספים הם תמיכת העירייה מבחינה כלכלית ומבחינת מצאי המשימות הקהילתיות, ובחירה ברשויות אשר מאפשרות עצמאות וחופש לפעילות תנועתית והבנה שהמשימה התנועתית היא חלק עיקרי ממשימות הש"ש.

הקומונות הפועלות בתנועה:

באר שבע – קומונה הפועלת כבר מספר שנים. הש"ש מפעילים שני סניפים של התנועה בעיר, שניים מהש"ש מרכזים את הסניפים. קריית גת – קומונה שהייתה בעבר כפרק משימה. בעיר סניף של התנועה, הפועל בתוך מתנ"ס.

יבנה – קומונה חדשה (שנה ראשונה). הש"ש פתחו סניף חדש בעיר, ואחד מחברי הקומונה מרכז אותו.

חולון – קומונה חדשה (שנה ראשונה). הש"ש פתחו סניף חדש, לאחר שבעבר הרחוק היה בעיר סניף גדול וחדל לפעול. הקומונה קמה כתוצאה מרצון של העיר חולון להרחיב את הקומונות בעיר ואת תנועות הנוער.

רמת גן – קומונה הפועלת מספר שנים. מתפעלת סניף ותיק שעבר לפעול בתוך מתנ"ס.

נתניה – קומונה ותיקה, מפעילים שני סניפים: נתניה ופולג.

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה החשיפה לנושא שנת השירות וההגשמה בתנועה היא חלק מהחינוך התנועתי, והחניכים נחשפים במהלך הפעילות השוטפת ובקורס ההדרכה במעבר בין שכבת החניכים לשכבת הבוגרים. בנוסף,

החניכים פוגשים את הש"שינים לאורך שנות הפעילות שלהם בתנועה. במהלך כיתה י"א, במסגרת הדרכת השכבה, מתקיימות פעולות בנושא הגשמה. במהלך שנה זו מתקיים בחודש אפריל "סמינר שביעיות", במסגרתו יש חשיפה למסלול שנת השירות ושימת דגש על גיבוש השכבה.

בקורס המדריכים שמתקיים בקיץ עוברים פעולות על ידי מחלקת הגשמה, כחשיפה נוספת למסלול שנת השירות.

בתחילת נובמבר מתקיים בכיתה י"ב "סמינר חתימה". החתימה היא הבעת נכונות להצטרף לשנת שירות. זו תחילת התהליך ליציאה לשנת שירות (בשונה מתנועות אחרות, בהן סמינר החתימה הוא סוף התהליך).

בינואר מתקיים יום מיונים והעדפות. במסגרת יום זה מתקיימים ריאיון אישי והדרכה של המועמדים. יום המיונים התבסס בשנים האחרונות, זאת מתוך הבנה שהדבר נדרש מבחינת תודעתית אצל הבוגרים כחלק מהתהליך ומול האפשרויות האחרות לשנת שירות, מחוץ לתנועה.

אנחנו עושים מיונים למרות שאני לא מאמין בזה, אבל הבנתי שתודעתית אנחנו צריכים את זה בשביל מחויבות וכדי לא להיות אופציה אחרונה בתוך העולם התחרותי של הש"ש... הצלחנו לעשות השנה תהליך ממין, גם גדלנו וגם לא קיבלנו את כולם. בעקבות הביקוש, החלטנו לפתוח עוד קבוצה למרות שעוד לא מצאנו מקום. (קינן בירנבאום, שם).

במרץ מתקיים סמינר הקמת קומונות. בחודש יוני מתקיים סמינר בעיר ההתנדבות, חפיפה עם הקומונה היוצאת והתמקדות בעיר, באוכלוסייה ובמשימות. במהלך חודש אוגוסט מתקיים "סמינר עלייה". חמישה ימים במרכז סמינרים ומשם הם עולים לקומונות, שם ממשיך הסמינר לעוד כמה ימים.

במהלך השנה מודרכות הקומונות על ידי מדריכים, פעם בשבוע. אחת לחודש מתקיים "פורום מגשימים", מפגש של כולם באוריינטציה של העשרה וגיבוש. במהלך שנת השירות מתקיימים שניים או שלושה סמינרים מרוכזים לכל הקומונות.

על חוויית התפקיד סיפרו בוגרי שנת שירות בתנועה:

להיות רכז סניף בשנת שירות זה לא דבר קל, זה להבין שאתה אחראי ומחליט על איך תיראה בשנת שירות של החברים הכי טובים שלך, זה להבין שאתה לא יכול להשאיר את הדברים של הסניף בצד ולצאת לחופש;

להיות רכז זה להבין מה המשמעות האמיתית של תנועת נוער ואיך הנוער באמת משפיע על הקהילה;

להיות רכז זה להבין שסניף הוא מרכז שכונתי שמספק מקום מפלט ומקום אוהב לילדים שאין להם מקום כזה ולא רק מקום לפעילות חינוכית;

להיות רכז זה להתחבט עם עצמך האם לכעוס על ילד או שהוא מתנהג ככה כי קשה לו בבית;

להיות רכז זה להיות מודע למשפחות עם מצב לא קל ותדבר על זה עם ההורים ולנסות תמיד לעזור;

להיות רכז זה להבין שהחניך הכי בעייתי הוא גם זה שהכי תתגעגע אליו כי התעסקת בו כל כך הרבה;

להיות רכז זה לדבר עם אנשי מקצוע וגורמים בכל מיני גופים כאדם בוגר ולדרוש שגם יתייחסו אלייך ככה;

להיות רכז זה לחזור הביתה בסופ"ש ולדבר עם ההורים על פוליטיקות בגופים שאתה עובד איתם ולהזדהות עם מה שהם אומרים כל החיים על העירייה;

להיות רכז זה להבין שאתה צריך להקים סניף כמה שיותר גדול אבל להסתפק בעשרה ילדים שהצלחת לשנות השנה;

להיות רכז זה להבין שאתה הצעיר והתמים שהולך לפי

הספר בעוד הרבה מסביב מושחת ולא פייר ובכל זאת להיות
האופטימי שמאמין שאפשר לדבר אליהם הגיון ולסדר דברים
לפי דרך הישר;

להיות רכז זה להבין שלא תשנה את כל העיר והקהילה בשנה
אבל היית חלק מתהליך שימשיך עוד שנים אחרייך. (קטעים מפי
בוגרי שנת שירות, מסמך פנים-תנועת).

שנת שירות באיחוד החקלאי – "מודל למנהיגות ותרומה לחברה"

חזון שנת השירות וחיבור לערכי התנועה
תנועת הנוער של האיחוד החקלאי, שהחלה את פעילותה בשנת 1978, היא תנועה ציונית התיישבותית אשר צמחה מהתנועה המיישבת של האיחוד החקלאי, אחד מזרמי ההתיישבות הוותיקים בישראל. התנועה פועלת במרחב ההתיישבותי הכפרי ושמה דגש על טיפוח הקהילות ביישובים ומתן מענה לצרכיהן הייחודיים.

ערכיה המובילים של התנועה הם שוויון ערך האדם, אחריות ומעורבות, ציונות, חיי משפחה חברה וקהילה סולידריים. התנועה רואה בחינוך בכלל, ובחינוך הבלתי-פורמלי בפרט, מגוון לצמיחה ולשינוי המציאות, וכלי לעיצוב האדם. פעילות תנועת הנוער שמה דגש על בני ובנות הנוער כמחוללי שינוי בתנועה ובחברה הישראלית, תוך חינוך ועידוד לאקטיביזם בחיי הקהילה והיישוב.

במסמך עקרונות התנועה ובמסמך דמות הבוגר נכתבו בין היתר העקרונות הבאים: האחד, "תנועת הנוער תחנך להגשמה במסגרת חברתית התיישבותית", והשני, "בוגר תנועת הנוער יפעל ליצירת מסגרות קבוצתיות לומדות ומשימתיות לאורך כל צעדי חייו". לאור עקרונות אלה, מחנכת התנועה את בוגריה להגשמה, אשר מטרתה תרומה לחברה הישראלית, עשייה חינוכית ואורח חיים המבטא את עקרונות התנועה.

העיסוק במושג ההגשמה בתנועה והבחירה בנושא ההגשמה כנושא מוביל בשנת 2008, הובילו להחלטה שהחינוך וההתנדבות הם ליבת ההגשמה והדרך המרכזית ליישומה היא בדרך המשך תנועתית, אם במסגרת גרעין שנת שירות ובגרעין נח"ל ואם כבוגרים שינהלו את חייהם ברוח התנועתית. (אבן, 2020).

שנת השירות בתנועה, הנקראת "גרעין אחים", היא מסלול ההגשמה הראשון שמוסד במסגרת התנועה (1989), ומאז מהווה המסלול המרכזי והמוביל. לתפיסת התנועה, מסלול שנת השירות הוא הדרך התנועית להגשמה.

לשנת השירות בגרעין אחים הוגדרו המטרות הבאות:

1. שנת השירות של גרעין אחים היא במה להגשמת ערכי תנועת הנוער.
2. שנת השירות תשמש מסגרת חינוכית ומודל למנהיגות נוער.
3. חברי שנת השירות יפתחו התנסות חברתית ומשימתית בהלימה לערכי תנועת הנוער.
4. שנת השירות תגלם מנהיגות נוער אקטיבית, הפועל בכל שדרות התנועה.
5. חברי שנת השירות יפעלו כמחנכים, מתוך הבנה שזוהי הדרך לעיצוב ולשינוי של המציאות והחברה.

גרעין אחים מהווים את שכבת המנהיגות וההובלה של התנועה, והם הכוח המניע שלה בעשייה בסניפים, בקהילות, במפעלים ובעשייה התנועית הרחבה. התנועה מאמינה כי הש"שינים של גרעין אחים מהווים דוגמה אישית למתחנכים בתנועה, למימוש ערכי התנועה, וכן מחזקים את הקשר בין החניכים והקהילה לתנועה. טל מדר, מזכ"לית התנועה בשנים 2008-2012, תיארה את משמעות הגרעינרים:

עם השנים הבנו בהנהגת התנועה את משמעות פריסת הגרעינרים על פני כל הסניפים, כל זאת תוך בירור מחדש בנוגע לתפקיד הגרעינר בסניף. הבנו שגרעינר הוא בונוס שצובע אחרת את הפעילות – גם בזכות התפיסה שלנו, גם בגלל שהוא 'חופשי ומשוחרר' ופנוי לפעול במרחבים שונים בתוך הסניף, וגם בגלל החיבור לפעילות השוטפת של התנועה. (לוי, 2017, עמ' 84).

בשנים האחרונות נוספו למסלול זה מסלול גרעיני נח"ל, המהווים מסלול המשך לשנת השירות, ומסלול "גרעין שבילים" (התנדבות בכפר נוער ובקומונה עירונית).

מסלולי שנת השירות, הקומונות והמשימות

גרעין אחים

פעילות הש"שינים במסגרת גרעין אחים מתבצעת בשלושה מעגלים, ועוד מעגל חיצוני:

המעגל הסניפי – חלק מהש"שינים הם רכזי הסניפים, וחלקם בתפקיד "גרעינרים": רכזים, מדריכים, מרכזי תחומים. אופי התפקידים משתנה בהתאם לצרכי הסניפים.

המעגל התנועתי – הש"שינים מובילים את כלל מפעלי תנועת הנוער, טיולים, מחנות, השתלמויות והכשרות השכבה הבוגרת. לקראת כל מפעל מחלק הגרעין את התפקידים בין הש"שינים, כך שבכל מפעל יבצע הש"ש תפקיד אחר (מפקד מפעל, מנהלן, מנהלי מחנונים, מדריך, תוכן, לוגיסטיקה ועוד). הש"שינים מובילים גם את הדרכת השכבה הבוגרת, הדרכה בקורסי ההדרכה התנועתיים ותפקידים נוספים.

המעגל הקהילתי – עשייה בקהילה. הש"שינים מיועדים להיות דמויות מפתח ביישובים בהם הם פועלים. במסגרת זו הם מובילים את האירועים הקהילתיים בשיתוף עם הנהגות היישובים, מדריכים בקהילה, מפעילים אירועי תוכן לכלל הקהילה (לא רק ילדים ונוער), חונכויות לילדים, הפעלת מועדונים בקהילה, אירוח בקומונה ועוד. בתחילת השנה מגדירים הש"שינים יחד עם צוותי היישובים את צרכי היישוב ואת תוכנית העבודה.

מבחינת תיעדוף המשימות, אנחנו מכוונים קודם כול לתנועה, אבל מבחינתנו זה אחד, הקהילה והתנועה זה מאוד ביחד, בגלל

שאנחנו פועלים ביישובים, אבל אם צריך לעשות סדר עדיפויות, זה קודם כל התנועה...

המשימות התנועתיות זה שולח אותם מהר מאוד להתמודדויות של גדולים. גרעינר בן 18 שמוביל פתאום מפעל, זו אחריות מאוד גדולה. בשנייה זה לעשות סוויץ' מאוד מהיר וזה מעורר מורכבות. האחריות שהם מקבלים הולכת וגדלה. הם עושים במפעל קיץ דברים שהם לא יעשו בתחילת השנה. (עפרי סיזל, רכזת גרעין אחים ומלוות קומונות, 2020).

המעגל החברתי (חוץ-תנועתי) – התנדבות במסגרות חינוכיות-טיפוליות. אחת לשבוע מתנדכים הש"שינים במסגרות שונות, בהן מסגרות לנוער בסיכון, ילדים עם צרכים מיוחדים, עולים חדשים ועוד.

אחד הדגשים בגרעין אחים הוא ההשתייכות לקבוצה והחיים בחיי שיתוף. הקומונה מהווה קבוצת שותפות חברתית משימתית וכלכלית.

אחת ההתנסויות הכי משמעותיות שהיו לי בשנת השירות, והיא למעשה הכי טריוויאלית, זה לגור יחד, בשותפות. זוהי חוויה מאוד יום יומית, ולמעשה גם התמודדות המכילה בתוכה אתגרים, הזדמנויות, משברים והצלחות. אלו דברים שלומדים כל יום מחדש, בניסיון לשיפור עצמי וקבוצתי כקומונה. (תאיר שמיר, חברת גרעין אחים 22, בתוך: לוי, 2017, עמ' 106).

נכון לשנת 2020 פועלות 12 קומונות ברחבי הארץ, בהן כ-70 ש"שינים. הקומונות נמצאות בתוך היישובים, כאשר הש"שינים פועלים במספר יישובים באזור. מיקום הקומונות: כיכר סדום, קלחים, גילת, מועצה אזורית מרחבים (2 קומונות), כפר הריף, כפר האורנים, מתן, תלמי אלעזר, צורית, יעד, יסוד המעלה.

גרעין שבילים

מטרת הקומונות היא יצירת פעילות תנועתית במקומות שאינם חלק מההתיישבות הכפרית, במסגרת הרצון להשפיע על כלל החברה הישראלית. הקומונות נמצאות בכפר הנוער "קדמה" (צומת מסמיה), וקומונה עירונית במגדל העמק.

בגרעין שבילים אנו צועדים למרחבי עשייה ואתגרים חינוכיים חדשים, כאשר המטרה המרכזית היא עשייה חינוכית חברתית בחברה הישראלית. הקומונה ב'קדמה' הולכת להיות קומונה ייחודית שמחצית מחבריה הם חניכי תנועת הנוער ומחצית מחבריה מתנדבי שנת שירות מרחבי החברה. אחת המשימות המרכזיות של חברי גרעין 'שבילים' תהיה הקמת סניף תנועתי בכפר הנוער שחניכיו יהיו חניכי הפנימייה. (נטע סיזל, רכזת מחלקת הגשמה, בתוך: לוי, 2017, עמ' 103).

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה

גרעין אחים הוא חלק מההוויה התנועתית, או להגדרת רכזת ההגשמה "חלק מה-DNA התנועתי". חניכי התנועה מתחנכים על ידי הש"שינים לאורך השנים, ומכירים את מהות הגרעין ועשייתו.

השיח על הגשמה ויציאה לשנת שירות במסגרת גרעין אחים מתבצע באופן רשמי במסגרת קורסי ההדרכה של השכבה הבוגרת. בקורס "מובילים", קורס ההדרכה בסוף כיתה י"א, עיקר השיח הוא על הגשמה במסגרת הגרעין.

במהלך כיתה י"ב מתקיימים שלושה סמינרים, העוסקים בהגשמה ובגרעין אחים. הראשון, על הגשמה כרעיון, השני, על המשימות של שנת השירות ומפגש עם גרעינרים, והשלישי, המתבצע בדצמבר, מהווה סמינר מיון. את הסמינרים מדריכים גרעינרים, צוות מדריכי י"ב. את סמינר המיון מנחים בוגרי תנועה, והש"שינים הם תצפיתנים.

לאחר קבלה למסלול מתבצעת הדרכה לכל הגרעין ובהמשך לפי שיבוצים לקומונות. לפני היציאה לשנת השירות, מתקיימים ימי הכשרות.

במהלך השנה, מוקדשים ימי ראשון לימי עבודה של כל הגרעין. המפגשים יעסקו בעיקר בעבודה על מפעלים, וכן בהיבטים חברתיים-קבוצתיים.

לכל קומונה מדריך אשר מגיע לפעילות אחת לשבוע, למפגש בן שש שעות. הליווי של המדריך מתמקד בשלושה היבטים:

- אישי – שיחות אישיות, שימור ושיפור, הערכה.
 - קבוצתי – היבטים חברתיים קבוצתיים.
 - מקצועי – משתנה בין קומונה לקומונה.
- לאורך השנה נערכים שלושה סמינרים של סופי שבוע (שישי-ראשון), בדגש על העשרה, נושאי ליבה החשובים לתנועה וגיבוש חברתי.

במהלך שנת השירות מחליטים חברי הגרעין אם להמשיך למסלול הנח"ל או להתגייס לשירות צבאי רגיל. היציאה למסלול הנח"ל היא עדיין רעיון "צעיר" ביחס לגרעין אחים. גרעין הנח"ל הראשון של התנועה התגבש בשנת 2013.

שנת שירות בנוער הלאומי-בית"ר – "הסירת של התנועה"

חזון שנת השירות וחיבור לערכי התנועה

תנועת הנוער הלאומי-בית"ר (שתי התנועות התאחדו בשנת 2012) היא תנועת נוער ציונית חברתית, א-פוליטית, המחנכת להזדהות עם ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית כפי שבאים לביטוי במגילת העצמאות.

התנועה פועלת לאור משנתו החברתית של ז'בוטינסקי ופועלת על פי העיקרון לפיו כל יחיד הוא מלך, רוח ההדר, חמשת המ"מים של ז'בוטינסקי (מזון, מעון, מלבוש, מורה ומרפא) וערכים כאהבת הארץ, שירות משמעותי בצה"ל, כבוד האדם וקבלת השונה, תרומה לקהילה, קליטת עלייה, דמוקרטיה, ערכות הדדית ופיתוח מנהיגות צעירה. פעילותה של התנועה מבוססת על האמונה של ז'בוטינסקי כי כוח הנוער הוא שיכול לרפא את תחלואי החברה. התנועה מצהירה על כך שהיא שואפת להכשיר את חבריה כסוכני שינוי חברתי, ומעודדת אותם לבחירה באחריות אישית וקבוצתית. (אתר תנועת הנוער הלאומי בית"ר).

מסלול שנת השירות בתנועה מתיישב עם ערכיה, עם הרצון לייצר מנהיגות צעירה ולחולל שינוי חברתי. התנועה מגדירה את מסלול שנת השירות ואת משתתפיו כ"סירת" של התנועה, כחלק מתפיסת בני הנוער כסוכני השינוי.

פרויקט שנת השירות הינו מהחשובים ביותר עבורי. בחזונו אני רואה את מסלול שנת השירות כחלק בלתי נפרד מחייהם של כל בוגרי התנועה ועיצובם כאנשים בוגרים, ערכיים וציוניים הפועלים למען הקהילה והכלל. (קובי עזרן, מנכ"ל, בתוך: שנת השירות, 2017).

הגשמה בתנועה מתבטאת בהצטרפות ליעד הגשמה תנועתי (שנת שירות ובסיומה הצטרפות למסלול הנח"ל) וגם בהטמעת ערכי התנועה בחיים הבוגרים. מהות ההגשמה התנועתית היא בפעילות תנועתית כמדריכים בוגרים או כרכזים, כדברי יו"ר התנועה "להחזיר לתנועה את מה שקיבלו כחניכים במהלך השנים". ההחזרה לתנועה היא בשירות לקהילה, בשירות לתנועה וגם בהיותם אנשים מועילים ומתנדבים בחברה, לאור התפיסה החברתית והמוסרית של חמשת המ"מים. (אבן, 2020).

בשנים האחרונות חווה התנועה ירידה במספר המתנדבים לשנת השירות, ומגיסת צעירים שלא התחנכו במסגרתה. נכון לשנת הפעילות 2020 כ-50% מהמתנדבים במסלול היו בוגרי תנועה וכ-50% מגיוס חיצוני.

לדברי רכז ההגשמה, נדרשת חשיבה מחודשת על חזון ומהות שנת השירות כחלק מחזון התנועה ועל אופי המשימות בשנה זו כך שיהיו עניין והתפתחות לבני הנוער. כן נדרשת התאמה לצרכי הנוער מבחינת התפתחות אישית ואזרחית והתפתחות במסלול החיים.

בשנת הפעילות בה נערך מחקר זה נכתבה על ידי מנהל המחלקה, בשיתוף מינהל חברה ונוער, תוכנית אסטרטגית למחלקת הגשמה ולמסלול שנת השירות. במסגרת תוכנית זו הוגדרו המטרות הבאות: חיזוק מעמד הש"ש בתנועה, בדגש על איש חינוך ומודל לחיקוי, יצירת שנה בעלת משמעות לש"ש, גיבוש הגדרת דמות הבוגר הרצוי בתנועה.

נדרשת מאיתנו עבודת עומק כדי להיטיב את הש"ש בתנועה. יש היום תחרות מטורפת בעולם של ש"ש ואנחנו לא נותנים אלטרנטיבה מספיק חזקה. אנחנו צריכים להתאים את השפה לשפת הילדים ולתת משימות מעניינות יותר. (חן טבע, מנהל מחלקת הגשמה, הנוער הלאומי-בית"ר. 2020).

הניסיונות למיתוג שנת השירות כדבר ייחודי וכדאי לבני הנוער ניכרים גם בתוכן השיווקי ובחומרי ההסברה, כאשר הסלוגן של שנת השירות הוא "לא פראירים – שנת שירות בסיירת".

מסלולי שנת השירות, הקומונות והמשימות
לתנועה שני מסלולי שנת שירות, הנקראים "נתיבי הגשמה":

מסלול חינוכי

פעילות במסגרות חינוכיות מגוונות. בבוקר: התנדבות בבתי ספר. הש"ש נותנים עזרה בתחומים חברתיים ולימודיים, הובלת פרויקטים בבתי הספר, הנחיית קבוצות חברתיות ועזרה בהובלת טקסים ואירועים חברתיים בבית הספר. אחה"צ: פעילות תנועתית, מסגרות ילדים ונוער, נוער בסיכון, נוער עם צרכים מיוחדים.

הש"ש פועלים בסניפי התנועה במשימות של הדרכה או רכזים צעירים, משימות דומות לאלו שביצעו כאשר היו מדריכים בתנועה בשכבה הבוגרת. בשונה מתנועות אחרות, הש"ש בתנועה לא מקבלים תפקידים של ריכוז סניפים.

הש"ש בוחרים לעצמם מסגרת התנדבות נוספת, מתחומים שונים בקהילה, בה הם משתלבים בבוקר או אחה"צ, באחד מימות השבוע. בנוסף, הש"ש אחראים על מפעלים ארציים כגון טיולים ומחנות וכן משולבים במשימות תנועתיות הקשורות למסלולי הגשמה, כגון הדרכה בסמינר מיון לשנת שירות. בכל הפעילויות לובשים הש"ש את מדי התנועה.

מסלול "שמש"

שילוב נוער עם צרכים מיוחדים בפעילות התנועה. במסגרת המסלול מלווים הש"ש בני נוער עם צרכים מיוחדים ומשלבים אותם בפעילות התנועתית, כן הם עוסקים בהסברה בקרב חניכי התנועה והקהילה בעיר על שילוב נוער עם צרכים מיוחדים בחברה.

עד לשנת 2019 התקיים מסלול נוסף, מסלול "חקלאי-חינוכי" – ביצוע משימות חקלאיות, בדגש על אזור הר חברון, לצד פעילויות חינוכיות (בדומה למסלולים האחרים). מסלול זה לא אושר על ידי משרד החינוך בשנת 2020, והמתנדבים שבחרו במסלול זה שובצו במסלולים האחרים.

בשנת 2020 פעלו בתנועה 20 ש"שינים בארבע קומונות: באר שבע, גן יבנה, ראשון לציון, לבנה (דרום הר חברון). ככל קומונה 4-9 ש"שינים, בנים ובנות יחד. הש"שינים נפגשים בכל יום ראשון להכשרה במרכז התנועה. בשאר ימות השבוע הם בקומונות ובמשימות ההתנדבות.

חשיפה לשנת שירות, תהליך המיון וההכשרה
תהליך המיון הרשמי של התנועה מתחיל בכיתה י"א. כמו בתנועות אחרות, חניכי התנועה חשופים ומכירים את שנת השירות והש"ש מרגע הצטרפותם, מכיוון שאלה לוקחים חלק בפעילות התנועתית ומדריכים בחלק מהסניפים.

במהלך כיתה י"ב מתבצע עיקר תהליך המיון. באוקטובר מתקיים כנס חשיפה והגשת טופס מועמד, בנובמבר מתקיים יום מיונים (דינמיקה קבוצתית, חיי קבוצה, מבחן ידע כללי), בדצמבר מתקיימים ראיונות אישיים ובפברואר כנס חתימה. בין החודשים פברואר למאי מבצעים הרכבת קבוצות, מציאת מקומות ומשימות ושיבוץ.

במקביל לתהליך המיון מתבצע תהליך הכשרה לאורך השנה, המורכב משלושה ימי גרעין (היכרות עם עצמי, היכרות עם התנועה, היכרות עם צה"ל ומסלולי הגשמה). במאי מתקיים סמינר היכרות עם סניפי התנועה. בחודשים יולי-אוגוסט יערכו הכשרות לאלו שהתקבלו למסלולי שנת השירות, קורס קיץ ליוצאים לשנת שירות (כללי) וסמינר הכנה לכל קומונה בנפרד.

במהלך השנה מלוות הקומונות על ידי מלווה, המגיע לקומונה אחת לשבוע למפגש בן כמה שעות, בו יועברו פעילויות חינוכיות ומקצועיות וכן תכנים הקשורים לחיי קבוצה. בנוסף, מקיים המדריך שיחות אישיות עם הש"ש במשך השבוע.

בשנים האחרונות, מתאפיין הקשר עם מלווה הקומונה בתלות גבוהה של הש"שינים במלווה, ופנייה אליו בכל בעיה ועניין. סוגיה זו מעסיקה את התנועה בהקשרים חינוכיים של פיתוח עצמאות, אחריות, יכולת קבלת החלטות ובגרות בקרב הש"ש.

משתתפי שנת השירות תיארו את החוויות שלהם משנת ההתנדבות:

כל אחד יכול להיות בש"ש, אם הוא רוצה. זה מישהו שצריך הרבה אומץ, שמוכן לעבוד עם קבוצה, פתוח מחשבתית, שידוע שיש לו אחריות על אחרים ולא רק על עצמו;

אנשים שמתגייסים ישר אחרי התיכון מגיעים לצבא עם ה"טיפקס" על הידיים, אנשים שעשו שנת שירות מגיעים עם משהו אחר, הם לומדים על עצמם, והם מגיעים עם בגרות כלשהי לצבא... זה העלה לי את הביטחון העצמי, הערכתי את עצמי יותר, הכרתי תנועה מהממת. זו שנה משמעותית שמי שמפספס אותה לא יודע על מה הוא ויתר. (סרטון שנת שירות, בתוך: אתר תנועת הנוער הלאומי בית"ר).

בוגרת ש"ש נוספת סיפרה על המסלול:

שנת השירות בנוער הלאומי בית"ר הייתה בשבילי השנה הכי חווייתית, משמעותית, מהנה, מלמדת ומאתגרת שהייתה לי אי פעם. תקופה שאני מוכנה לחזור עליה שוב ושוב. עבדתי עם נוער בסיכון בפנימייה. אני מרגישה שהתחברתי אליהם והם התחברו אלי ואני מרגישה שתרמתי להם המון, הן מהבחינה הלימודית והן מהבחינה האישית. הקשבתי, ייעצתי ועזרתי להם

בכל התחומים, כי דמות של ש"ש זה דמות עם מעמד מיוחד, לא במעמד של מורה. ואתה לא ילד, אתה בן נוער שלא רחוק מהם בגיל וקל להם להזדהות ולקבל תחושת ביטחון. אתה בעצם הדמות שחסרה להם. זה נתן לי את תחושת הסיפוק הכי מדהימה שיש. (שי ליגה, בוגרת שנת שירות, בתוך: מידעון שנת שירות, 2017).

לוחות מסכמים

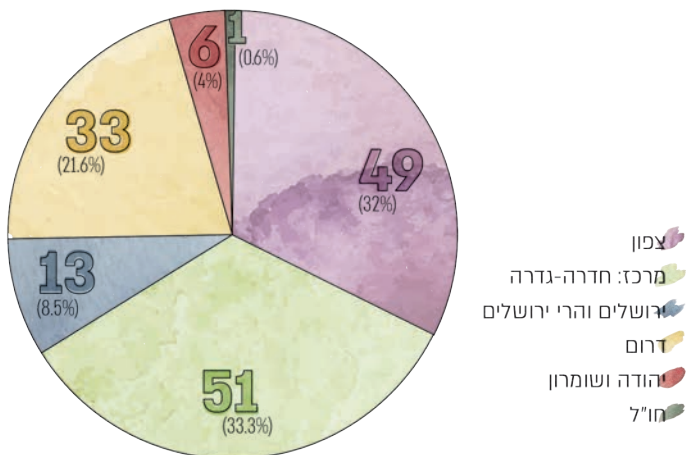
ריכוז מסלולי שנת השירות על פי תנועות

תנועה	שם המסלול	מספר קומונות	מספר ש"שיניים*
הצופים	גרעין רעים	44	261
	גרעין פנימיות	9	64
	גרעין צופי ים	7	28
	גרעין במדבר	5	38
	נחל חלוץ, תמורה	3	18
	גרעין יחד	2	14
	גרעין מרל"צ	2	12
	גרעין עתיד	1	14
הנוער העובד והלומד	חוות הכשרה	15	270
	גרעין עודד	8	100
בני עקיבא	גרעין עירוני	2	20
	כפרי נוער וכנימיות	9	75
	גרעין הדרכת טיולים	1	8
	גרעין שנת שירות חו"ל	1	5
המחנות העולים	גרעיני מחנכים	3	30
	גרעין זמר	1	12
	גרעין אדום	1	8
השומר הצעיר	חוות הכשרה - קבוצות המשך	9	85
	קבוצות חוץ תנועתיות	2	15
	שנת שירות בקהילה	4	35
המכבי הצעיר	שנת שירות	6	60
האיחוד החקלאי	גרעין אחים	12	70
	שבילים	2	20
הנוער הלאומי בית"ר	מסלול חינוכי	3	15
	מסלול שמש	1	5
סה"כ		153	1,282

* נכון לשנת 2020, בחלק מהקומונות המספרים בקירוב.

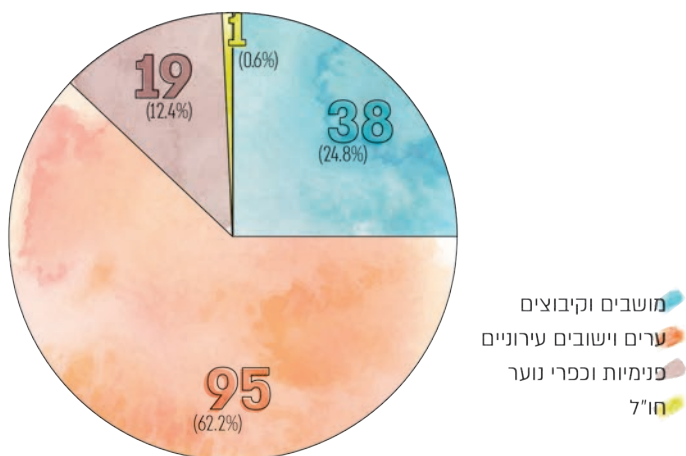
התפלגות קומונות על פי אזורים

מספר הקומונות (בסוגריים: אחוז מכלל הקומונות)

התפלגות קומונות על פי סוג התיישבות

מספר הקומונות (בסוגריים: אחוז מכלל הקומונות)

ריכוז קומונות על פי מקומות בארץ

תנועה	שם המסלול	מספר קומונות	מקומות בארץ
הצופים	גרעין רעים	44	עפולה, קריית שמונה, מעלות, נוף הגליל, קצרין, קריית-ים, חיפה (5), אור עקיבא, חריש, גבעת אולגה, נתניה, הרצליה, כפר סבא, קרני שומרון, תל אביב (3), רמת גן (2), פתח תקווה, אריאל, ראשון לציון, באר יעקב, בני עי"ש, אשדוד, גדרה, קריית מלאכי, רחובות, בית שמש, מעלה אדומים, ירושלים (3), אשקלון, שדרות, ירוחם, נתיבות, ערד, קריית גת, אופקים
	גרעין פנימיות	9	נחלת יהודה (ראשון לציון), יענה ז'בוטינסקי (באר יעקב), הדסה נעורים (בית ינאי), מבואות ים (מכמורת), גן ונוף (פתח תקווה), גילעם (קריית אתא), צופיה (ירושלים), בית הנער (עין ורד), נווה חורש (חדרה)
	גרעין צופי ים	7	בת ים, יפו, תל אביב, הרצליה, נתניה, חיפה, כנרת
	גרעין במדבר	5	באר שבע (2), יפו, לוד, רמלה
	נחל חלוצ, תמורה	3	ירושלים (3)
	גרעין יחד	2	בת ים, חיפה
	גרעין מרל"צ	2	רמת גן, חוות הצופים (רמת יוחנן)
	גרעין עתיד	1	תל אביב
	חוות הכשרה	15	מחניים, חיפה (2), עפולה, אזוז, כפר סבא, עכו, נתניה, פתח תקווה, ראשל"צ, ירושלים (2), קריית עקרון, אשדוד, באר שבע
	גרעין עודד	8	מעלה יוסף, מבואות חרמון, מטה אשק, חוף הכרמל, עמק יזרעאל, בקעת הירדן, מועצה אזורית גלבוע, עמק המעיינות

ריכוז קומונות על פי מקומות בארץ | המשך...

תנועה	שם המסלול	מספר קומונות	מקומות בארץ
בני עקיבא	גרעין עירוני	2	בית שמש, עין הנציב
	כפרי נוער ופנימיות	9	ימין אורד (כרמל), נווה עמיאל (שדה יעקב), כפר הנוער יפתח (ים המלח), בית נועם (קריית אנו), אחוזת שרה (בני ברק), מקווה ישראל (חולון), שלוה (ירושלים), הרועה העברי (מישור אדומים), עלה נגב (אופקים)
	גרעין הדרכת טיולים	1	כפר עציון
	גרעין ש"ש חו"ל	1	פלורידה
העולים המחנכים	גרעיני מחנכים	3	מבשרת ציון, הרצליה, עכו
	גרעין זמר	1	נוף הגליל
	גרעין אדום	1	אילות
השומר הצעיר	חוות הכשרה - קבוצות המשך	9	קיבוץ שמיר, עכו, קריית אתא, חדרה, ראשון לציון, ירושלים, קריית גת, באר שבע, קיבוץ שריד
	קבוצות חוץ תנועתיות	2	חיפה, ירושלים
	שנת שירות בקהילה	4	חוות אדמה (עין השופט), אופק, נעמן (מטה אשר), מוסד שקמה (רעננה)
המכי הכעיר	שנת שירות	6	באר שבע, קריית גת, יבנה, חולון, רמת גן, נתניה
האיחוד החקלאי	גרעין אחים	12	כיכר סדום, קלחים, גילת, מועצה אזורית מרחבים (2), כפר הריף, כפר האורנים, מתן, תלמי אלעזר, צורית, יעד, יסוד המעלה
	שבילים	2	קדמה, מגדל העמק
הנוער הלאומי בית"ר	מסלול חינוכי	3	באר שבע, גן יבנה, ראשון לציון, לבנה
	מסלול שמש	1	
סה"כ קומונות		153	

ריכוז סוגי משימות על פי גרעינים

שם המסלול	ריכוז והדרכה בתנועה	משימות תנועה רחביות	בחי ספר	מסגרת ילדים ונוער אחה"צ (מועדנית, חובכות, שיעורים)	פנימיות וכפרי נוער בסיכון	צרכים מיוחדים	ילדים ונוער עם	מסגרות אחרות, משימות בקהילה	קיום משותף	חקלאות וקיימות	הדרכת טיולים	משלחות התנועה לחו"ל
הצופים: גרעין רעים	+		+	+	+		+					
הצופים: גרעין פנימיות			+	+	+							
הצופים: גרעין צופי ים	+		+				+					
הצופים: גרעין במדבר				+				+	+			
הצופים: נחל (חלוץ, תמורה)	+		+	+				+				
הצופים: גרעין יחד			+				+					
הצופים: גרעין מרל"צ		+	+									
הצופים: גרעין עתיד			+	+			+					
הנוע"ל: חוות הכשרה	+	+										
הנוע"ל: בני המושבים - גרעין עודד	+	+			+			+	+	+		
בני עקיבא: גרעין עירוני			+	+			+			+		
בני עקיבא: כפרי נוער וכנימיות					+		+			+		
בני עקיבא: הדרכת טיולים											+	
בני עקיבא: ש"ש חו"ל	+							+				+
המחנות העולים: גרעיני מחנכים	+	+	+									
המחנות העולים: גרעין זמר	+		+	+				+				

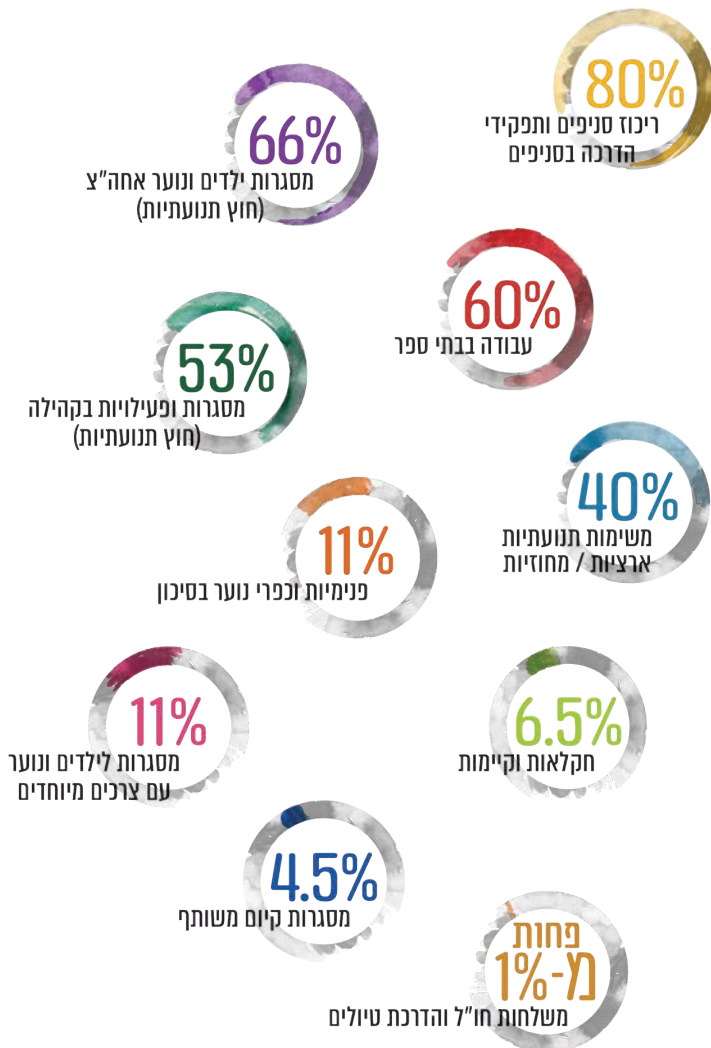

ריכוז סוגי משימות על פי גרעינים | המשך...

שם המסלול	ריכוז והדרכה בתנועה	משימות תנועה רוחניות	בתי ספר	מסגרת ילדים ונוער אחר צ" (מועדונית, חונכות, שיעורים)	פנימיות ובפרי נוער בסיכון	צרכים מיוחדים	ילדים ונוער עם	משימות בקהילה	מסגרות אחרות	קיום משותף	חקלאות וקיימות	הדרכת טיולים	משלחות התנועה לסו"ל
המחנות העולים: גרעין אדום	+		+	+							+		
השומר הצעיר: חוות הכשרה - קבוצות המשך	+	+	+	+					+				
השומר הצעיר: קבוצות חוץ תנועתיות	+	+	+	+						+			
השומר הצעיר: ש"ש בקהילה	+		+	+					+		+		
המכבי הצעיר: שנת שירות	+	+	+	+			+					+	
האיחוד החקלאי: גרעין אחים	+	+		+			+		+				
האיחוד החקלאי: שבילים	+	+		+					+				
הנוער הלאומי בית"ר: מסלול חינוכי	+	+	+	+			+						
הנוער הלאומי בית"ר: מסלול שמש	+						+						

* בכל הגרעינים בהם מסומנת פעילות בריכוז והדרכה בתנועה, זוהי הפעילות המרכזית.

התפלגות סוגי המשימות במסלולי שנת השירות

* אחוז הקומונות המבצעות משימה זו מתוך כלל הקומונות (153).
 * חושב על פי הממצאים שנאספו במחקר זה.